

HET
NATIONALE
BALLET

RAYMONDA

NATIONALE OPERA & BALLET

RAYMONDA

Maia Makhateli en Young Gyu Choi – *Raymonda* (2022)

INHOUD | CONTENT

- 5 **Voorwoord**
- 6 **Credits**
- 9 **Raymonda: A coming of age fairytale**
Synopsis *Raymonda*
- 14 **Omstreden libretto, meesterlijke choreografie en muziek**
Geschiedenis van *Raymonda*
- 23 **'Een ballet van een onvoorstelbare schoonheid'**
Interview met Rachel Beaujean (met bijdragen van Grigori Tchitcherine)
- 32 **Aleksandr Glazoenov: de muzikale brug tussen oost en west**
De muziek van *Raymonda*
- 37 **'Een salade van stijlen'**
Jérôme Kaplan over de decors en kostuums voor *Raymonda*
- 44 **Solisten over de rol van Raymonda**
- 47 **'Het zwaardgevecht vat de kern van de nieuwe dramaturgie samen'**
Youval Kuipers over de gevechtchoreografie voor *Raymonda*
- 51 **Biografieën artistiek team**
- 57 **Biografieën solisten**
- 64 **Tableau Het Nationale Ballet**
- 71 **Het Balletorkest**
- 75 **Het Nationale Ballet en artistiek directeur Ted Brandsen**

- ENGLISH**
- 79 **Synopsis**

- 84 **Colofon**

Scan the QR code to read
all content in English

Olga Smirnova en Constantine Allen - *Raymonda* (2022)

ADEMBENEMENDE PRACHT EN PRAAL IN EEN NIEUWE GLOED

Als een wedergeboorte! Zo zou je de wereldpremière van onze nieuwe *Raymonda*-productie in april 2022 wel kunnen bestempelen. Na een voor de dansers uiterst moeilijke coronatijd – waarin zij aanvankelijk alleen in de beslotenheid van hun huiskamers konden werken aan het op peil houden van hun techniek – hebben zij onder aanvoering van adjunct-artistiek directeur Rachel Beaujean alles gegeven om van deze productie een succes te maken. En dat is méér dan gelukt! *Raymonda* is bij de eerste reeks voorstellingen steeds op staande ovaties onthaald, kreeg in de Nederlandse en internationale pers vier- en vijfsterrenrecensies én werd in de Critics' Choice van het gezaghebbende Britse tijdschrift *Dance Europe* uitgeroepen tot 'Productie van het jaar'.

Het is dan ook met een groot gevoel van trots dat wij nu onze tweede serie voorstellingen van *Raymonda* presenteren, waarmee we ongetwijfeld ook veel mensen zullen bereiken die voor de eerste serie geen kaarten meer konden bemachtigen. Trots ben ik in de eerste plaats op Rachel, die jarenlang onderzoek heeft gedaan naar dit wereldberoemde, maar in Nederland nog niet eerder volledig uitgevoerde ballet en op basis daarvan haar eigen interpretatie aan Marius Petipa's laatste meesterwerk heeft gegeven. Ze is er daarbij in geslaagd om een nieuwe gloed te geven aan de adembenemende pracht en praal van dit grootse klassieke sprookjesballet, maar heeft tegelijkertijd een heel eigen invulling aan het verhaal gegeven, die past bij en relevant is voor de tijd waarin wij nu leven.

Naast Petipa's choreografische meesterwerk – waarin hij alle kennis en expertise uit zijn carrière heeft samengebald – draagt absoluut ook de gepassioneerde muziek van Aleksandr Glazoenov eraan bij dat *Raymonda* 125 jaar na de oorspronkelijke première nog altijd zoveel bewondering oogst. En speciaal voor onze productie heeft Fransman Jérôme Kaplan prachtig verfijnde en tegelijkertijd ook uiterst fris en tijdloos ogende decors en kostuums ontworpen, geïnspireerd door de verschillende landen en sferen waarin het in de middeleeuwen gesitueerde *Raymonda* zich afspeelt.

Voor onze dansers biedt *Raymonda* alle kansen om zich te bewijzen in uitdagende solo's, spectaculaire variaties en kleurrijke caractèredansen. Daarnaast creëert dit schitterende en ontroerende sprookjesspektakel – mét happy end – voor hen én u ook een positief tegenwicht in een tijd waarin we door zoveel conflicten en oorlogen omringd worden. In de vurige hoop dat 2024 ons meer vrede en verdraagzaamheid zal brengen, wens ik u dan ook fijne, liefdevolle feestdagen en, voor nu, een feestelijke en betoverende avond.

Ted Brandsen
Directeur Het Nationale Ballet

RAYMONDA

Choreografie

Marius Petipa

Productie en additionele choreografie

Rachel Beaujean

Muziek

Aleksandr Glazoenov – *Raymonda*, opus 57 (1898)

Decor- en kostuumontwerp

Jérôme Kaplan

Lichtontwerp

James F. Ingalls

Assistent onderzoek, productie en instudering Mazurka, Pas Hongrois en Romanesca

Grigori Tchitcherine

Choreografie strijders en sabeldans

Ted Brandsen

Choreografie gevechtsscènes

Yuval Kuipers

Vorbereiding en supervisie muziek

Boris Gruzin

Muzikale adviezen

Matthew Rowe

Olga Khoziainova

Partituur en arrangement

Lars Payne

Dramaturgische adviezen

Janine Brogt

Instudering Grand Pas Classique**Hongrois**

Guillaume Graffin

Larissa Lezhnina

Balletmeesters

Guillaume Graffin

Michele Jimenez

Sandrine Leroy

Larissa Lezhnina

Judy Maelor Thomas

Jozef Varga

Muzikale begeleiding

Het Balletorkest

o.l.v. Vello Pähn

Met medewerking van

Leerlingen en studenten van de Nationale Balletacademie (Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten)

Instudering en begeleiding leerlingen**Nationale Balletacademie**

Dario Elia

Wereldpremière

7 januari 1898, Marijinski Theater, Sint-Petersburg

Wereldpremière productie**Rachel Beaujean bij Het Nationale Ballet**

3 april 2022, Nationale Opera & Ballet, Amsterdam

**Vervaardiging decor, kostuums,
rekwisieten en kap en grime;
toneeltechniek, belichting en geluid**

De Techniek Nationale Opera & Ballet

Productieleiding

Anu Viheriäranta

Voorstellingsleiding

Wolfgang Tietze

Pieter Heebink

Productievoorbereider

Sieger Kotterer

Eerste toneelmeester

Jop van den Berg

Licht-supervisor

Wijnand van der Horst

Eerste belichters

Angela Leuthold

Michel van Reijn

Geluidstechnicus

Raymond Roggekamp

Volgspotters

Lee Hayes

Hein Hazenberg

Famke van der Marel

Panos Mitsopoulos

Laura Nagtegaal

Anton Shirkin

Marleen van Veen

Coördinator volgspotters

Ariane Kamminga

Voorman rekwisieten

Jurgen van Tiggelen

Vervaardiging kostuums

Kostuumafdeling Nationale Opera & Ballet,

in samenwerking met: Das Gewand,

Ina Kromphardt Kostüm & Schnitt,

Martine Douma, Jeanine Pieterse,

Hermien Hollander, Renske Kraakman,

Lisa Kaimer, Saskia Stöckler,

Esther Datema, Herma Stal,

Fred van Gestel, Anita van Dinther,

Merel Kaspers

Assistent kostuumproductie

Eddie Grundy

Eerste kleder

Andrei Brejs

Eerste grimeur

Frauke Bockhorn

Inleidingen

Lin van Ellinckhuijsen

Swantje Schäuble

Hanke Sjamsoedin

Totale voorstellingsduur

twee uur en vijftig minuten,

inclusief twee pauzes

Maia Makhateli en Nadine Drouin - *Raymonda* (2022)

RAYMONDA

A COMING OF AGE FAIRYTALE

AKTE 1

EERSTE SCÈNE - VERJAARDAGSFEEST

Raymonda is het nichtje van gravin Sybille de Doris, die in de Provence woont en haar heeft opgevoed. Haar grootvader, de Hongaarse groothertog Sandor van Belovár, heeft Raymonda na het verlies van haar beide ouders naar zijn zuster, Sybille, gestuurd. Raymonda is opgegroeid in de warme, ontspannen atmosfeer van het hof, waar ze altijd omringd is geweest door liefde. Met haar vrienden en vriendinnen ging zij op avontuur in het lieflijke landschap van de Provence en hield zij zich bezig met muziek, dans en poëzie. Nu staat zij op de drempel van de volwassenheid. Ze koestert een grote genegenheid voor de jonge, stoere ridder Jean de Brienne.

Op de dag van haar verjaardag zijn Raymonda's vrienden druk bezig met de voorbereidingen van het feest; de stemming is vrolijk en vol verwachting. Jean arriveert en begroet gravin Sybille. Raymonda's beste vriendinnen Henriette en Clémence komen ook binnen, samen met hun vrienden Bernard en Béranger, en het kasteel stroomt vol mensen en kinderen uit de omgeving. Het wachten is alleen nog op Raymonda. De kinderen strooien bloemen om haar te verwelkomen.

Een stralende Raymonda verschijnt, verheugd dat zoveel gasten op haar feest zijn gekomen. Jean de Briennes aanwezigheid geeft haar vleugels. Samen genieten zij met volle teugen van het feest, tot twee jonge ridders, vrienden van Jean, verschijnen en hem uitnodigen voor een groot toernooi dat elders wordt gehouden. Ze vragen hem om onmiddellijk met hen te vertrekken. Raymonda wil hem niet laten gaan, maar Jean kan de verleiding niet weerstaan. Het vooruitzicht van vechten en de roem die hij daarmee kan verdienen, wegen voor hem zwaarder dan Raymonda's teleurstelling. Hij geeft haar een prachtige sjaal als teken van zijn liefde, maar voor Raymonda kan dit cadeau zijn onverwachte vertrek niet goedmaken. Toch neemt Jean afscheid.

De komst van Raymonda's grootvader, groothertog Sandor, biedt afleiding. Na het blijde weerzien met zijn zuster en kleindochter vraagt hij ieders aandacht. Hij deelt zijn besluit mee dat Raymonda zijn opvolgster wordt als groothertogin en overhandigt haar de tekenen van haar nieuwe waardigheid. Hij verklaart dat er binnen een paar dagen opnieuw een feest zal zijn om Raymonda's benoeming te vieren. Onverwachts wordt te elfder ure nog een gast aangekondigd. Het is Abd al-Rahman, de

beroemde, krijgshaftige en kunstminnende sjeik van Córdoba. Hij was niet op de hoogte van het feest, maar als oude kennis van de groothertog wordt hij hartelijk verwelkomd aan het hof. Hij wordt meteen uitgenodigd om de festiviteiten van Raymonda's inauguratie bij te wonen. Abd al-Rahman accepteert de invitatie; hij is onder de indruk van Raymonda en kust hoofs en elegant haar hand. Zijn aandacht brengt haar in de war. Zij vindt deze vreemdeling fascinerend, maar begrijpt niets van de heftige gevoelens die hij plotseling bij haar wekt. Wat gebeurt er met haar?

De gasten nemen afscheid en Raymonda blijft achter met haar beste vrienden en vriendinnen om alle gebeurtenissen van het feest nog eens kalm de revue te laten passeren. Raymonda weet niet precies hoe zij zich voelt; er is zoveel gebeurd op deze dag en ze heeft tegenstrijdige gevoelens. Henriette en Clémence dansen een oude hofdans met Bernard en Béranger. De simpele, gevoelige melodie herinnert Raymonda aan een wiegenlied. Zij speelt nadenkend met de sjaal die zij van Jean heeft gekregen en begint er dan mee te dansen. De zachte muziek van de luit roept een dromerige sfeer op. Als Raymonda haar vrienden goedenacht wenst, lijkt het alsof de werkelijkheid ver weg is. Ze wil gaan slapen maar in de schemering tussen waken en slapen overvalt haar een intense gewaarwording.

TWEEDE SCÈNE - DROOM

Raymonda ziet Jean de Brienne voor zich, die van jongs af aan haar ideaalbeeld van een man heeft belichaamd. Maar ondanks haar verlangen blijft hij op afstand, omringd door een groep meisjes die haar allen aan haarzelf doen denken. Ten slotte breekt Jean uit de kring van meisjes en komt naar haar toe. Eindelijk kan Raymonda zich weer

in Jeans liefdevolle aandacht koesteren. Alles tussen hen is nu weer goed en de verwarring over een verwijdering tussen hen lijkt alleen nog een hersenspinsel. Maar dit duurt niet lang: opnieuw verdwijnt Jean in een nachtelijke nevel, omringd door de meisjes die Raymonda's alter ego zijn. Als zij hem opnieuw probeert te bereiken, tast zij in het niets.

Dan staat in Jeans plaats opeens Abd al-Rahman tegenover haar. Zijn overrompend mannelijke aanwezigheid fascineert Raymonda opnieuw en haar verwarring is compleet. Zij voelt zijn aanwezigheid als een bedreiging. Maar tegelijkertijd kan zij zich niet onttrekken aan de aantrekkingskracht van deze man, die in alle opzichten zo anders is dan Jean de Brienne. Abd al-Rahman verklaart haar zijn liefde en Raymonda kan niet anders dan meege-sleept worden door zijn gevoelens. Dan verdwijnt het droombeeld even plotseling als het is verschenen. Als Raymonda wakker wordt heeft de droom nog niets van zijn kracht verloren. Zij beseft dat er iets met haar is gebeurd wat onbevattelijk is. Zijn deze gevoelens echt, of niets meer dan een zinsbegoocheling? Kan zij ooit weer het meisje zijn dat zij gisteren nog was? Wil ze dat? Of ligt er een heel ander leven voor haar?

AKTE 2

INAUGURATIE

In een ommuurde tuin verzamelen de gasten zich voor de inauguratie van Raymonda als groothertogin van Belovár. Jean de Brienne is tegen de verwachtingen in nog niet teruggekeerd van zijn toernooi. Alle gasten arriveren en worden verwelkomd door gravin Sybille, groothertog Sandor en Raymonda's vrienden.

Vlak nadat Raymonda is verschenen met haar vriendinnen en alle gasten heeft begroet, maakt Abd al-Rahman een indrukwekkende entree: hij heeft een groot gevolg meegebracht. Hij begroet de groothertog en gravin Sybille en verklaart dan ondubbelzinnig zijn liefde aan Raymonda. Nu haar droom op klaarlichte dag werkelijkheid wordt, voelt Raymonda haar weerstand en onzekerheid smelten. Abd al-Rahman spreekt haar aan tot in het diepst van haar wezen. Hoe zou zij dit gevoel kunnen ontkennen? Haar familie en vrienden weten niet goed wat zij moeten denken van deze plotselinge verandering in Raymonda en besluiten hun reactie voorlopig uit te stellen.

De festiviteiten gaan verder en Abd al-Rahman laat zijn mannelijke gevolg een opwindende zwaarddans uitvoeren. Daarna volgt een Spaanse dans die zo mogelijk nog meeslepender is en waaraan Abd al-Rahman zelf ook deelneemt. Dan nodigt hij Raymonda uit om te dansen op de Arabische muziek van zijn gevolg. Raymonda's vrienden en familie kijken bezorgd toe als zij improviseert en Abd al-Rahman met haar dans betovert. De totale overgave van de twee aan elkaar is overtuigender dan woorden zouden kunnen zijn. De spanning ontaardt zich in een wilde feestdans waaraan iedereen deelneemt en waarin alle aanwezigen uit de Provence, Hongarije, Spanje en Arabië zich vrijelijk vermengen.

Dan verschijnt Jean de Brienne, vol trots, als de overwinnaar van het toernooi. Als hij Abd al-Rahman aan de zijde van Raymonda ziet, realiseert hij zich dat hier iets gaande is wat hij niet had verwacht. Raymonda gaat naar hem toe en probeert hem uit te leggen wat er met haar is gebeurd terwijl hij weg

was. Jean wil niet naar haar luisteren. Hij is woedend en stort zich op Abd al-Rahman. Die verdedigt zich, ook al wil hij niet vechten. Raymonda stapt koelbloedig tussen de twee mannen en benadrukt dat zij absoluut geen gevecht wenst. Maar Jean kan zich niet beheersen en wanneer Abd al-Rahman een ogenblik is afgeleid, verwondt Jean hem met zijn zwaard. Abd al-Rahman valt neer en Raymonda snelt naar hem toe. Zij knielt bij hem en ademt pas weer als zij ziet dat zijn wond niet dodelijk is. Jeans flagrante inbreuk op zijn ridderlijke gedragscode verbijstert haar. Als zij naar hem kijkt, is het alsof zij een vreemde ziet. Haar blik vertelt Jean dat hij haar voorgoed verloren heeft. Hun jeugdige liefde is voorbij. Jean kan niet anders dan deze nieuwe werkelijkheid aangaan en met zijn metgezellen vertrekken.

Het hof en alle aanwezigen herstellen zich van de schok. Groothertog Sandor en gravin Sybille geven Raymonda en Abd al-Rahman hun zegen.

AKTE 3

HET HUWELIJK

Aan het Belovárse hof van groothertog Sandor wordt het huwelijk van Raymonda en Abd al-Rahman gevierd. Ter ere van hen wordt er een groot Hongaars divertissement gedanst.

Nicolas Rapaic, Jakob Feyferlik en Riho Sakamoto - *Raymonda* (2022)

OMSTREDEN LIBRETTO, MEESTERLIJKE CHOREOGRAFIE EN MUZIEK

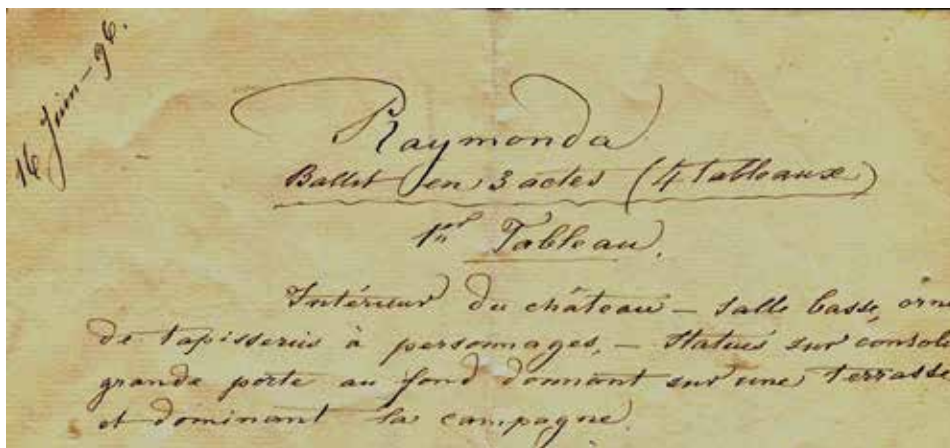
Geschiedenis van *Raymonda*

Raymonda was het laatste grote meesterwerk van Marius Petipa, de choreograaf die met zijn oeuvre ons beeld van het academische ballet voor eens en altijd beïnvloedde. Na de première in Sint-Petersburg in 1898 is *Raymonda* in Rusland altijd succesvol gebleven, maar door de magere en tegelijkertijd omstreden verhaallijn werd het volledige ballet lange tijd niet of nauwelijks in het Westen uitgevoerd. De laatste tijd lijkt er echter sprake van een *Raymonda*-revival: naast Het Nationale Ballet geven nu ook andere gezelschappen hun eigen interpretatie aan Petipa's fonkelende balletjuweel.

“Geachte heer Petipa, bijgesloten treft u het manuscript van mevrouw Pashkova aan. Er is wat van te maken, maar het mist dansmotieven, en daartegenover bevat het te veel pantomimes. U laat me wel weten wat u ervan vindt zodra u tijd heeft. Uw zeer toegewijde Vsevolosjki.”

Met deze korte, weinig enthousiaste notitie stuurde Ivan Aleksandrovitsj Vsevolosjki, directeur van de Keizerlijke Theaters in Sint-Petersburg, in 1895 een door hemzelf reeds bewerkte versie van het door Lydia Pashkova geschreven libretto van *Raymonda* aan Marius Petipa. Petipa was destijds al 33 jaar als choreograaf – en vanaf 1871 als hoofdchoreograaf – aan het Keizerlijke Ballet verbonden en had sindsdien het ene na het andere balletspektakel voor het gezelschap gecreëerd.

Pashkova bestookte Vsevolosjki al sinds 1889 met brieven, waarin zij hem scenario's voor balletten aanbood. Zoals *De schoonheid uit het Kanton*, *Assepoester* (in 1893 uitgevoerd in het Marijinski Theater), *Melusina* en het erotische, zo niet banale *Halim, de Krimbandiet*, dat Petipa met de nodige moeite van het Marijinski-toneel had weten te weren. Zowel Petipa als Vsevolosjki wist – zoals ook uit Vsevolosjki's notitie spreekt – waarschijnlijk maar al te goed dat Pashkova geen begenadigd librettist was, maar een middelmatige schrijfster die regelmatig verre oorden bezocht en zich daarbij vooral interesseerde voor mode, balzalen, huwelijken en scheidingen in de high society en andere roddel en achterklap. Vsevolosjki kon echter niet om haar heen: na haar eerste huwelijk

Raymonda, akte 1, eerste scène, handschrift Marius Petipa (1896)

met de Russische dichter en schrijver Nikolai Telesjov was Pashkova getrouwd met Hippolite Pashkov, een journalist die een hoge positie bij het ministerie van buitenlandse zaken bekleedde en dicht bij het Russische hof stond, dat de Keizerlijke Theaters financierde.

Oppervlakkige nonsens

Petipa was dan ook allesbehalve gelukkig met het libretto voor *Raymonda*. Het was een tamelijk oppervlakkige, simplistische – volgens sommigen zelf ridicule – vertelling over de witte, christelijke kruisridder Jean de Brienne die Raymonda, een adellijke schoonheid, redt uit de handen van de vileine Saraceen (Noord-Afrikaanse Arabier) en moslimvorst Abderakhman. Pashkova had hem voorgehouden dat het verhaal gebaseerd was op een middeleeuwse legende, maar hoewel er wel een ridder met de naam Jean de Brienne bleek te hebben bestaan, is de legende nooit gevonden. Ook veinsde ze een oprechte historische belangstelling, maar Pashkova leek vooral een aanleiding te hebben gezocht om een 'exotisch' verhaal te schrijven. Ze speelde daarbij handig in op de destijds hernieuwde belangstelling voor de middeleeuwen en de 'heilige' kruistochten, als ook op de op dat moment heersende fascinatie voor het oriëntalisme.

Petipa nam dan ook de vrijheid om de nodige aanpassingen aan te brengen in het oorspronkelijke libretto, dat later door Petipa-biograaf Nadine Meisner 'erg mager en in geografisch opzicht verwarrend' werd genoemd en door Petipa's choreografische erfgenaam George Balanchine zelfs als 'nonsens' werd afgedaan. Op 18 juni 1896 schreef Petipa aan Vsevolosjki: "Ik ben zo vrij geweest om het verloop van het ballet een beetje te veranderen, en daarvoor zal het absoluut nodig zijn dat ik in augustus het kostbare advies krijg van Uwe Excellentie, die het script van Lydia Pashkova al eerder heeft herschreven."

Meer passie

In nauwe samenwerking met Aleksandr Glazoenov – de jonge componist die door Vsevolosjki was aangetrokken voor *Raymonda* – bracht Petipa vooral meer passie in het libretto. Hij richtte zich hierbij voornamelijk op Raymonda's ontwikkeling en

haar vertwijfeling in de liefde. De nadruk kwam daardoor meer te liggen op de lyrische aspecten, als in een symfonisch ballet, in plaats van op de eigenlijke, dunne verhaallijn. Het feit dat hij Pashkova daarmee, in haar ogen, onvoldoende serieus nam, kwam Petipa duur te staan. Op de titelpagina van de partituur van *Raymonda*, gepubliceerd vóór de première, stond nog vermeld: 'Het scenario van Lydia Pashkova en Marius Petipa'. Maar daarna luidde het in alle publicaties: 'Ballet in drie bedrijven – een werk van mevrouw L. Pashkova'. Ofwel: zij werd als auteur van het hele ballet aangeduid, terwijl Petipa alleen nog werd genoemd als verantwoordelijke voor de 'dansen en enscenering'.

Geketend leren over vrijheid

Net als hij eerder bij Tsjaikovski had gedaan voor *De Schone Slaapster*, *De Notenkraker* en *Het Zwanenmeer* voorzag Petipa Glazoenov van nauwgezette instructies voor de verhaallijn, lengte, maatsoorten en tempi van de verschillende muzikdelen. Dat de samenwerking tussen de destijds 79-jarige, al jaren bejubelde choreograaf en de dertigjarige componist – voor wie dit zijn eerste ballet was – niet altijd zonder slag of stoot ging, blijkt wel uit wat Petipa liet weten aan een vriend: "De heer Glazoenov wil geen enkele noot veranderen in de variatie van mevrouw Legnani (de oorspronkelijke *Raymonda* – red.), noch wil hij een kleine coupure maken in de galop. Het is vreselijk om het ballet te componeren met een componist die de muziek, die hij al heeft laten drukken, al aan de uitgever heeft verkocht."

Glazoenov schreef later, toen hij inmiddels een gevierde componist was, in zijn biografie: "De noodzaak om rekening te houden met de voorwaarden van de choreografie heeft mij beperkt ... maar het heeft mij ook gehard in het omgaan met symfonische moeilijkheden. Ik moest aan de wensen van de choreograaf voldoen en soms niet verder gaan dan frases van zestien of tweeëndertig maten, maar zelfs ondanks deze ijzeren boeien werd de beste school voor de ontwikkeling en het koesteren van een gevoel voor muzikale vorm niet verstoord. Is geketend zijn niet de beste manier om over vrijheid te leren?"

Dat Glazoenov hoe dan ook een enorme bewondering voor Petipa had, bleek in 1907, toen hij tijdens een concert ter gelegenheid van zijn zilveren jubileum de oude, in het publiek aanwezige meester uitvoerig bedankte voor hun samenwerking, waarna het publiek Petipa een staande ovatie gaf. Een ongekend – en voor de toenmalige directie van de Keizerlijke Theaters waarschijnlijk onwelkom – eerbetoon voor de meesterchoreograaf die twee jaar eerder vanwege tegenwerking en pesterijen was opgestapt.

Laatste spektakelballet

Hoe dan ook: de twee wisten met *Raymonda* een absoluut meesterwerk te creëren, waarbij Pashkova's oppervlakkige scenario uiteindelijk niet meer was dan een vehikel voor Petipa's briljante choreografie en Glazoenovs wonderschone muziek. *Raymonda* ging op 7 januari 1898 in première in het Sint-Petersburgse Marijinski Theater. Het was na de drie Tsjaikovski-balletten het laatste grote en uiterst succesvolle balletspektakel dat Petipa in het slotdecennium van de negentiende eeuw creëerde.

"Petipa's creativiteit, grote artistieke smaak en meesterschap kwamen in *Raymonda* in volle schoonheid en kracht tot uiting. De balletmeester vermeed zorgvuldig elke 'stunt' die op effect uit was – alles aan *Raymonda* is artistiek, intelligent en fraai. Om die reden had de productie een grandioos succes, reeds lang niet gezien op het ballettoneel (..)

Pierina Legnani als Raymonda, 1898

het publiek uitte als één man zijn verrukking en verbazing over Petipa's fenomenale kunstzinnige activiteit", schreef de Russische muziekkrant *Theater Echo* de dag na de première.

Danstechnisch wonder

Behalve de choreografie en de muziek oogstte ook de Italiaanse ballerina Pierina Legnani, die de rol van Raymonda danste, veel lof. Legnani, een van Petipa's favorieten en algemeen beschouwd als een van de grootste ballerina's van haar generatie, wist het premièrepubliek te betoveren met haar variaties en in de pas de deux; voor negentiende-eeuwse begrippen was zij niet minder dan een danstechnisch wonder. "Ondanks de buitengewone moeilijkheid van haar rol (ze verscheen in alle vier de aktes), danste Mademoiselle Legnani voortreffelijk – met onvergelykbare gratie, plastiek en kracht van beweging", aldus de recensent van *Theater en Muziek*.

De jonge, op dat moment pas 22-jarige Rus Sergei Legat vertolkte de rol van Jean de Brienne, terwijl zijn 54-jarige landgenoot – en eerdere docent – Pavel Gerdt gestalte gaf aan Abderakhman. Olga Preobrajenskaja en Claudia Kulichevskaja dansten tijdens de premièrevoorstelling de rollen van Henriette en Clémence, de vriendinnen van Raymonda. Petipa creëerde voor de drie vrouwen de meest prachtige, virtuoze solo's, vergelijkbaar met die van prinses Aurora en de feeën in zijn *Schone Slaapster*. Ook verder hadden beide producties het nodige gemeen, waaronder een dromerige visioenscène, een 'cour d'amour' om de terugkeer van de mannelijke hoofdpersoon te vieren en als finale een uitbundige huwelijksakte.

Van Sint-Petersburg naar Moskou

Door het grote succes groeide *Raymonda* al snel uit tot een van de standaardwerken van

Sergej Lukianov (Spaanse dans)

Marie Petipa (Spaanse dans)

het Russische balletrepertoire. In Sint-Petersburg hield Petipa's origineel, ondanks nieuwe instuderingen door Fedor Lopukhov (1922) en Agrippina Vaganova (1933), maar liefst dertig jaar vrijwel ongewijzigd stand. Totdat Vasili Vainonen in 1938 een nieuwe productie creëerde, met een gewijzigd libretto van hemzelf en Joeri Slonimski. Daarin was Abderakhman voor het eerst niet de 'bad guy' en koos Raymonda uiteindelijk voor hem (in volgende versies werd deze verandering weer teruggedraaid).

Al in 1900 kon ook Moskou kennismaken met *Raymonda*: Aleksandr Gorski – die tijdens de wereldpremière in 1898 als cavalier en in de Saraceense dans had meegedanst – studeerde het ballet aanvankelijk geheel volgens Petipa's instructies bij het Bolsjoj Ballet in. Acht jaar later creëerde Gorski echter een eigen versie van het ballet, die behoorlijk afweek van Petipa's origineel. Gelukkig werden de grootste choreografische juwelen behouden (waaronder de Grand Pas Classique Hongrois uit de derde akte), soms zelfs tegen de wil van Gorski in. Zo verzette Bolsjoj-ballerina Ekaterina Geltzer (die de rol van Raymonda nog in de tijd van Petipa in Sint-Petersburg had gedanst) zich ernstig tegen Gorski's aanpassingen en moest hij tolereren dat zij al haar solovariaties ongewijzigd uitvoerde.

Over het algemeen wordt aangenomen dat Gorski's versie levendiger en waarschijnlijk ook dynamischer was, maar tegelijkertijd ook eclecticischer en minder verfijnd dan Petipa's origineel. In elk geval kwam Gorski's productie al snel onder vuur te liggen. Aanhangers van het academisme vonden zijn wijzigingen onaanvaardbaar, terwijl avant-gardisten hem concessies en halfslachtige beslissingen verweten. Toch hield Gorski's versie ruim dertig

jaar stand en hoewel veel wijzigingen later werden teruggedraaid, is in de Bolsjoj-producties van Leonid Lavrovski (1945 en 1960) en Joeri Grigorovitsj (1984 en 2003) nog steeds de invloed van Gorski te herkennen.

Van Sergejev tot Nurejev

Rond 1903 werd de choreografie van *Raymonda* door Nicolai Sergejev en anderen op schrift vastgelegd volgens de methode van Vladimir Stepanov, voormalig danser van het Keizerlijke Ballet en een van de eersten die zich bezighield met dansnotatie. Deze en andere genoteerde Petipa-meesterwerken bevinden zich tegenwoordig in de archieven van de Amerikaanse Harvard University, maar omdat de *Raymonda*-notatie vooral uit summiere lijnen en pijlen bestaat en daardoor voor vrijwel niemand nog 'leesbaar' is, is het niet eenvoudig om tegenwoordig nog vast te stellen welke delen van het ballet origineel zijn en welke niet.

Een van de belangrijkste nog bestaande versies – die volgens kenners het dichtst bij Petipa's choreografie komt – is in elk geval die van Konstantin Sergejev, die hij in 1948 creëerde voor het Marijinski Ballet en die nog altijd door het gezelschap wordt uitgevoerd. Zeker is dat Sergejev ook eigen delen heeft toegevoegd, gecreëerd 'in de geest van Petipa', maar niettemin is zijn versie bepalend geweest voor veel latere versies van *Raymonda*.

Zo baseerde de legendarische, in 1961 naar het Westen gedeserteerde danser Rudolf Nurejev zich op zijn aantekeningen van Konstantin Sergejevs productie toen hij in 1964 een complete versie van het ballet instudeerde voor een optreden van het Britse Royal Ballet tijdens het Italiaanse Spoleto Festival. Waarvan later overigens alleen de derde akte nog werd uitgevoerd. Vervolgens studeerde Nurejev *Raymonda* ook in bij het Australian Ballet, Zürich Ballett en American Ballet Theatre. Maar het is de versie die hij in 1983 creëerde voor het Ballet de l'Opéra national de Paris – waar hij toen net tot artistiek directeur benoemd was – die de meeste bekendheid kreeg en daardoor in Europa vaak gezien wordt als de tot nu toe belangrijkste en eerste volledig buiten Rusland gecreëerde avondvullende productie van *Raymonda*.

Raymonda in het Westen

Tot dan toe werden in het Westen namelijk lange tijd vooral delen uit *Raymonda* uitgevoerd. Al in 1909 danste Diaghilevs Ballets Russes in Parijs de csardas en Grand Pas Classique Hongrois uit het ballet als onderdeel van Michel Fokines arrangement voor de galavoorstelling *Le Festin*. En in 1915 presenteerde ballerina Anna Pavlova een versie van twee aktes, getiteld *Raymonda's Dream*, in New York, in een choreografie van Ivan Clustine. George Balanchine en Aleksandra Danilova – die beiden bij het Marijinski Ballet (voorheen Keizerlijke Ballet) hadden gedanst – studeerden in 1946 een ingekorte versie van *Raymonda* in bij het Ballet Russe de Monte Carlo, waarvoor Alexandre Benois prachtige decors en kostuums ontwierp. Daarna creëerde Balanchine voor zijn New York City Ballet drie eigen *Raymonda*-choreografieën op muziek van Glazoenov: *Raymonda Pas de Dix* (1955), *Raymonda Variations* (1961) en *Cortège Hongrois* (1973). De eerste, *Raymonda Pas de Dix*, was in 1964 ook de eerste 'Raymonda-choreografie' op het repertoire van Het Nationale Ballet. Pas veel later, in 2005, bracht Het Nationale Ballet een pas de deux uit Petipa's choreografie op de planken en in 2014 danste het gezelschap voor het eerst de Grand Pas Classique Hongrois uit het ballet.

Boven: Natalia Dudinskaya als Raymonda
Onder: Pavel Gerdt als Abderakhman

Boven en onder: Natalia Dudinskaya als Raymonda en
Konstantin Sergeyev als Jean de Brienne

Onder: Galina Ulanova als Raymonda en Konstantin
Sergeyev als Jean de Brienne

De laatste jaren lijkt er echter sprake te zijn van een internationale 'revival' van *Raymonda*: met diverse nieuwe, avondvullende producties worden het grote belang en de enorme schoonheid van het meesterwerk van Petipa en Glazoenov onderstreept. Sommige choreografen kiezen er daarbij voor om dicht bij de traditionele choreografie en verhaallijn te blijven. Zoals Sergei Vikharev, die met behulp van de oorspronkelijke notatie in 2011 een gedeeltelijke reconstructie van *Raymonda* maakte voor het Balletto del Teatro alla Scala in Milaan. Maar bijvoorbeeld ook Annemarie Holmes en Kevin McKenzie in hun productie voor het Nationale Ballet van Finland (2003) en het American Ballet Theatre (2004), en Ray Barra in zijn versie voor het Bayerisches Staatsballett in München, uit 2001.

Anderen geven juist een heel eigen draai aan het ballet, waarbij de meesten er meteen ook voor kiezen om de omstreden, discriminerende implicaties uit het oorspronkelijke libretto (waarin de westerse christen de held is en de Saraceense moslim de slechterik) te omzeilen. Zo legt Australiër Stephen Baynes in zijn choreografie voor het Australian Ballet (2006) een link tussen het verhaal van *Raymonda* en het huwelijk tussen Hollywood-ster Grace Kelly en Prins Reinier van Monaco. De Zweedse choreograaf Pontus Lindberg verbindt in zijn productie voor het Koninklijk Zweeds Ballet (2014) de wereldpremière van *Raymonda* in 1898 met de opening van de Opera van Stockholm in datzelfde jaar. Hij presenteert het ballet als een repetitie in het destijds nieuwe theater, waarbij een driehoeksverhouding ontstaat tussen het solistenpaar en een jonge mannelijke danser.

'The Best of Petipa'

In 2022 zagen zelfs twee spannende nieuwe *Raymonda*-producties het licht. De Spaanse Tamara Rojo bracht in haar laatste jaar als artistiek directeur van het English National Ballet een eigenzinnige versie van het ballet uit in Londen. Hierin neemt *Raymonda* de gedaante aan van een soort Florence Nightingale, die zich als verpleegster tijdens de Krimoorlog verlooft met een Britse soldaat, maar al snel daarna gevoelens ontwikkelt voor zijn bondgenoot Abdur, een aanvoerder in het Ottomaanse leger.

Enkele maanden daarna ging in Amsterdam de eerste Nederlandse *Raymonda*-productie in wereldpremière. Na eerdere succesvolle interpretaties van klassiekers als *Giselle*, *Paquita* en *Les Sylphides* creëerde adjunct-artistiek directeur Rachel Beaujean voor Het Nationale Ballet een eigen versie van Marius Petipa's laatste grote meesterwerk. Respect voor de traditie staat hierbij voorop, want, zegt Beaujean: "In *Raymonda* zie je choreografische ideeën uit eerdere beroemde balletten als *Het Zwanenmeer* en *De Schone Slaapster* terug, maar dan in de meest verfijnde en zuiverste vorm denkbaar. Je kunt gerust spreken van 'The Best of Petipa'." Tegelijkertijd wilden Beaujean en haar team beslist niet hun ogen sluiten voor de stereotiepe, discriminerende wijze waarop in Petipa's *Raymonda* het hoofse, elegante Westen tegenover het barbaarse, onbeheerste Oosten wordt gezet. In haar versie verenigt Beaujean de twee werelden dan ook in een nieuwe dramaturgie, waarin niet tweedeling maar toenadering centraal staat.

Astrid van Leeuwen

Met dank aan Grigori Tchitcherine en Peter Koppers

Young Gyu Choi - *Raymonda* (2022)

'EEN BALLET VAN EEN ONVOORSTELBARE SCHOONHEID'

Interview met Rachel Beaujean
(met bijdragen van Grigori Tchitcherine)

Door de jaren heen heeft Het Nationale Ballet eigen, onderscheidende interpretaties uitgebracht van vrijwel alle grote balletklassiekers. Maar één productie ontbrak nog: *Raymonda*, het laatste grote succesballet van de Frans-Russische choreograaf Marius Petipa. Adjunct-artistiek directeur Rachel Beaujean besloot daarom in 2022 haar versie van dit meesterwerk uit te brengen, maar niet zonder een flinke draai te geven aan het verhaal: “Petipa’s choreografieën voor *Raymonda* zijn absolute juwelen, maar je moet er wel een kroon en setting voor bedenken die passen bij deze tijd.”

Nee, ze heeft *Raymonda* niet al als kind of jonge balletstudent gezien. “Simpelweg omdat het ballet in mijn jeugd niet in het Westen werd uitgevoerd. Het was Rudolf Nureyev die de productie, lang na de première in Sint-Petersburg in 1898, naar West-Europa haalde. In 1964 maakte hij zijn eerste versie van Petipa’s meesterwerk voor het Britse Royal Ballet, maar al gauw werd daarvan alleen nog de derde akte uitgevoerd. Pas de versie die hij in 1983 voor de Parijse Opéra maakte – kort nadat hij er tot artistiek directeur was benoemd –, heeft stand gehouden en wordt tot op de dag van vandaag gedanst.”

Rachel Beaujean leerde *Raymonda* in eerste instantie dus via video en film kennen. “Behalve Nureyevs versie was het vooral ook een opname uit 1980 van het Marijinski Ballet, met Irina Kolpakova als *Raymonda*, die diepe indruk op mij maakte. Deze versie van het Marijinski is in 1948 gemaakt door Konstantin Sergejev, die zelf in een van de vroege bewerkingen van Petipa’s ballet heeft opgetreden en dus dicht bij de bron stond.” Juist het feit dat *Raymonda* Petipa’s laatste grote succesproductie was – na onder meer *De Schone Slaapster*, *De Notenkraker* en *Het Zwanenmeer* – maakt het ballet zo rijk en speciaal, aldus Beaujean. “Alles wat hij daarvoor aan solovariaties, pas de deux en andere choreografieën maakte, heeft hij in *Raymonda* kunnen verwerken en vervolmaken. De droomvariaties, de Pas d’Action: het is allemaal van een onvoorstelbare schoonheid. Ik vond het”, zegt Beaujean bevlogen, “dan ook ondenkbaar dat het Nederlandse publiek al dit moois nooit te zien zou krijgen.”

De voorbereidingen voor de eerste *Raymonda*-productie van Nederlandse bodem begonnen al in 2018, vier jaar voor de première van het ballet. “Ted Brandsen en ik zijn ons toen gaan oriënteren op de bestaande interpretaties.” Zo zagen ze de versie die Ray Barra in 2001 maakte voor het Bayerisches Staatsballett in München, waarbij het oorspronkelijke libretto van Lydia Pashkova wordt gevolgd. “Ted en ik realiseerden ons al snel dat wij dat niet wilden. Het negentiende-eeuwse verhaal bevat in onze ogen toch een duidelijk element van ‘white supremacy’ en als Nationale Ballet willen wij daarvoor niet onze ogen sluiten. Petipa’s choreografieën voor *Raymonda* zijn regelrechte juwelen, maar je moet, zo vonden Ted en ik, voor die juwelen wel een kroon en setting bedenken die passen bij deze tijd.”

Waar *Raymonda* in het oorspronkelijke libretto totaal willoos staat tegenover haar voorbestemde huwelijk met de witte kruisridder Jean de Brienne, is ze in de versie van Beaujean daarom een jonge vrouw die haar eigen keuzes maakt. “In het originele verhaal dreigt ze ontvoerd te worden door de moslim Abd al-Rahman, die betoverd is door haar schoonheid. Hoewel *Raymonda* gevoelens voor hem ontwikkelt, trouwt ze uiteindelijk toch met De Brienne, die haar uit de handen van Abd-al Rahman heeft gered. In onze versie is er van meet af aan een duidelijke aantrekkingskracht tussen *Raymonda* en Abd al-Rahman en kiest ze bewust voor de ware liefde.”

À la Bridgerton

Beaujean vergelijkt haar ingreep in het verhaal met de keuzes van de makers van de populaire Netflix-serie *Bridgerton*. In dit kostuumdrama over de Britse high society tijdens de Regency – begin negentiende eeuw – laten zij de personages verrassend genoeg, want niet conform hoe het er destijds aan toging, door een gemixte cast van witte en zwarte acteurs spelen. Beaujean: “Net als in *Bridgerton* gebeurt, willen ook wij – al speelt *Raymonda* zich af in de middeleeuwen – een wereld schetsen waarin vrouwen wél hun eigen keuzes maken, en waarin mensen uit verschillende culturen wél met elkaar kunnen trouwen.” Lachend: “Daarbij vond ik Abd al-Rahman in de productie die we in München zagen meteen ook veel leuker, kleurrijker en sexyer dan Jean de Brienne. Ik vond het dus ook gewoon niet logisch dat ze met zo’n ijdele en in het verhaal verder toch vrij vlakke persoon zou trouwen.”

Oorspronkelijke notatie

Na eerder al succesvolle interpretaties van klassiekers als *Giselle*, *Paquita* en *Les Sylphides* te hebben gemaakt, werkte Beaujean ruim vier jaar aan haar onderzoek naar de geschiedenis van *Raymonda* en aan de creatie van haar nieuwe versie van het ballet. Ze kreeg daarbij niet alleen hulp van Ted Brandsen, maar ook van Grigori Tchitcherine, voormalig danser van Het Nationale Ballet en sinds 2001 als docent klassiek ballet en caractèredans verbonden aan de Nationale Balletacademie.

Tchitcherine – die studeerde aan de beroemde Vaganova Balletacademie in Sint-Petersburg en aansluitend vijf jaar bij het Marijinski Ballet danste – kreeg *Raymonda* als het ware met de paplepel ingegoten. “Als elfjarige danste ik al mee in de Arabische jongensdans in de productie van het Marijinski Ballet. Toen al was ik betoverd door *Raymonda*.” Beaujean:

Maria Chugai, Jingjing Mao, Jessica Xuan en Naira Agvanean - *Raymonda* (2022)

“Grisha (zoals Tchitcherine door collega’s wordt genoemd – red.) heeft de kennis van een archivaris, hij weet alles van de geschiedenis en verschillende producties van het ballet.” Aanvankelijk dachten Beaujean en Tchitcherine dat de oorspronkelijke notatie van Petipa’s ballet uit 1898 – gemaakt door Vladimir Stepanov en opgeslagen in de archieven van Harvard University – onmisbaar zou zijn bij de creatie van hun nieuwe *Raymonda*-productie. Maar nadat Tchitcherine hier met de nodige moeite de hand op had weten te leggen, bleken de notaties een stuk minder verhelderend en waardevol dan gedacht. Beaujean: “Er wordt altijd hoog opgegeven van die Stepanov-notaties. Veel choreografen zeggen er bij de reconstructie van de grote klassieke balletten gebruik van te hebben gemaakt, maar ik denk dat dit in bijna alle gevallen vooral een publiciteitsstunt is.” Tchitcherine: “Stepanovs aantekeningen zijn heel summier, meestentijds zijn het enkel wat lijnen en pijlen. Je ziet hooguit waar de dansers zich destijds op het toneel bevonden, maar niet hoe de choreografie eruitzag of hoe de stijl ervan was.”

Levende kunstvorm

Uiteindelijk, zo concludeerden de twee, komt de choreografie zoals die nog altijd wordt gedanst door het Marijinski Ballet waarschijnlijk het dichtst bij Petipa’s origineel. Beaujean: “Die vormde dan ook ons vertrekpunt.” Tchitcherine: “Al kan niemand met zekerheid zeggen welke delen nog van Petipa afkomstig zijn en welke van Konstantin Sergeyev, die de productie in 1948 voor het Marijinski bewerkte. Sergeyev wilde weliswaar zoveel mogelijk trouw blijven aan Petipa, maar ook hij paste het ballet aan de tijd waarin zijn versie het licht zag aan. Hij bracht veranderingen in de volgorde van het libretto aan en voegde nieuwe choreografieën toe, waarbij hij ook materiaal van anderen ‘leende.’” Beaujean: “Datzelfde heb ik ook min of meer gedaan. Soms moest ik bepaalde passen iets aanpassen omdat

Boven: Qian Liu, Rachel Beaujean en Maia Makhateli, linksonder: Conor Walmsley en Grigori Tchitcherine, rechtsonder: Anna Tsygankova en Constantine Allen - repetities *Raymonda* (2022)

deze niet strookten met het gevoel dat ik wil overdragen. En sommige delen – waaronder de variaties voor Abd al-Rahman en de liefdes-pas de deux in de droomakte en aan het einde van de tweede akte – vereisten een bijna geheel of volledig nieuwe choreografie. Aan elke scène is een eindeloos wikken en wegen voorafgegaan, het was één groot avontuur. Soms ging ik doodzenuwachtig de studio in, maar gelukkig ervoer ik daarna steeds, wanneer ik weer een deel af had, een gevoel van opluchting, het besef dat er weer een ei was gelegd.”

Sowieso is het nooit de intentie van Beaujean en Tchitcherine geweest om een getrouwe reconstructie van Petipa’s meesterwerk te maken. Beaujean: “Ballet is een levende kunstvorm. Je moet daarbij aanpassingen doen in dynamiek, tempo, virtuositeit, anders zou het huidige publiek zich doodvervelen.” Tchitcherine: “Ballet laten zien zoals in Petipa’s tijd is als teruggaan naar de stomme film.”

Muzikale puzzel

Beaujeans ingreep in de verhaallijn zorgde daarbovenop ook voor een enorme muzikale puzzel. Beaujean: “In Aleksandr Glazoenovs compositie voor *Raymonda* heeft elk personage, op Wagneriaanse wijze, zijn eigen leidmotief. Dat betekent dat je scènes niet zomaar kunt omwisselen. Vier maanden lang heb ik samen met Grisha, eerste pianiste Olga Khoziainova en muzikaal leider Matthew Rowe gewerkt aan een nieuwe compilatie van de muziekdelen. Waarbij de afweging voortdurend was: wat vind ik echt nodig en wat vinden zij toelaatbaar? Ofwel: waar kun je aan sleutelen en wat moet je exact zo laten als het is?”

Een ‘geluk bij een ongeluk’ daarbij was dat Petipa en Glazoenov zelf ook niet heel erg blij waren met het originele libretto van Lydia Pashkova en dus ook al aanpassingen in de verhaallijn hadden aangebracht en delen hadden toegevoegd. “De compositie is dus niet zo heilig en onaangetast als bijvoorbeeld de muziek van de tweede akte van *Giselle*.”

Elegant en tijdloos

Al vroeg in het creatieproces wist Beaujean dat ze de decors en kostuums van de nieuwe *Raymonda*-productie wilde laten ontwerpen door Fransman Jérôme Kaplan, die in 2010 zijn debuut bij Het Nationale Ballet maakte met zijn ontwerpen voor Alexei Ratmansky’s veelgeprezen *Don Quichot*. Beaujean: “Mijn in die tijd nog voortdurend gamende zoons zeiden destijds dat ze het decor zo prachtig en zo grafisch vonden en dat dat de productie op een bepaalde manier toch eigentijds maakte, ook al speelt *Don Quichot* ergens in de achttiende eeuw in Spanje. Ik realiseerde mij dat ik voor *Raymonda* eenzelfde ‘look and feel’ wilde. Als een kunstwerk goed is, dan bestaat het honderd jaar later nog, zoals de balletten van Petipa, en daar horen ontwerpen bij die diezelfde kwaliteit hebben. Jérômes werk heeft dat! Hij heeft voor *Raymonda* een prachtige fantasieweergave van de middeleeuwen gecreëerd en laat – wat de kostuums betreft – dus niet iedereen met van die stijve middeleeuwse puntmutsen rondlopen. Zijn ontwerpen zijn verfijnd en classicistisch, maar tegelijkertijd ook elegant, chic, kleurrijk en tijdloos.”

Sterrenteam

Met Kaplan en alle anderen die meewerkten aan de totstandkoming van deze nieuwe *Raymonda*-productie kon Beaujean, zegt ze, bogen op een ‘sterrenteam’. “We hebben alle

expertise gebruikt die we in huis hebben. Zo heeft Grisha mij niet alleen enorm geholpen in mijn onderzoek naar de geschiedenis van *Raymonda*, maar is hij ook verantwoordelijk voor de instudering van de caractèredansen in de tweede akte. Boris Gruzin – die het ballet talloze malen bij het Marijinski en Bolsjoj Ballet heeft gedirigeerd – heeft de door ons in een nieuwe volgorde geplaatste muziekdelen van Glazoenov aan elkaar gecomponeerd en heeft zijn goedkeuring aan het geheel gegeven. Janine Brogt, die eerder de libretto's van Ted Brandsens *Coppelia* en *Mata Hari* schreef, heeft mij bijgestaan met dramaturgische adviezen. Voormalig eerste soliste Larissa Lezhnina, die ook jarenlang aan het Marijinski Ballet verbonden was, heeft samen met balletmeester Guillaume Graffin de Grand Pas Classique ingestudeerd, en voor de zwaardgevechten hebben we 'gevechtchoreograaf' en stuntman Youval Kuipers aangetrokken. *Raymonda* is niet het werk van één of twee personen. 'It takes a village' om een dergelijk grote productie te creëren."

Klassiekers koesteren

Terugkijkend is Beaujean 'ongelooflijk dankbaar' dat Ted Brandsen haar de gelegenheid heeft gegeven om, na haar eerdere bewerkingen van andere beroemde klassiekers, ook deze nieuwe productie van *Raymonda* te realiseren. Want hoewel ze zich tijdens haar eigen danscarrière vooral als muze van Hans van Manen onderscheidde, voelt ze een enorme liefde voor het negentiende-eeuwse Russische danserfgoed. "Ik vind het heel belangrijk dat we de grote klassiekers koesteren. Ik ben bij Het Nationale Ballet ook met die instelling opgegroeid: voormalig artistiek leider Rudi van Dantzig had een enorme liefde voor 'de Russen' (de Russische ballerina Galina Oelanova was bijvoorbeeld een belangrijke inspiratiebron voor zijn *Romeo en Julia* – red.), en ik begreep al snel dat je, wil je de balletkunst verder helpen ontwikkelen, niet voorbij kunt gaan aan die ongelooflijk rijke Russische traditie, aan die gigantische artistieke nalatenschap. Toch voel ik een angst dat het mogelijk allemaal gaat verdwijnen. Het negentiende-eeuwse klassieke ballet is een heel kwetsbare kunstvorm, omdat het zó specifiek is en zó veel discipline en toewijding van de dansers vereist. En omdat er zó veel expertise en financiële middelen voor nodig zijn om het op kwalitatief hoogstaande wijze uit te voeren. Dus zelfs al zou het het laatste zijn wat ik nog kan bijdragen, ik heb die taak op mij genomen: ik wil mij inspannen om de klassieken en de enorme historie erachter te behouden voor de toekomst."

Astrid van Leeuwen

Boven: Salome Leverashvili en ensemble, onder: Nina Tonoli, Elisabeth Tonev en Sandra Quintyn - *Raymonda* (2022)

Timothy van Poucke, Semyon Velichko, Martin ten Kortenaar en ensemble - *Raymonda* (2022)

ALEKSANDR GLAZOENOV: DE MUZIKALE BRUG TUSSEN OOST EN WEST

De muziek van *Raymonda*

De Russische componist Aleksandr Glazoenov wist als geen ander het nationalisme en het kosmopolitisme in muziek te verzoenen. Ook in zijn eerste ballet *Raymonda* komt zijn kenmerkende stijl van componeren duidelijk naar voren. In een nauwe samenwerking met Marius Petipa creëerde hij een ballet dat uitgroeide tot een waar meesterwerk.

Toen Aleksandr Glazoenov in 1865 werd geboren, werd het compositievak in Rusland gedomineerd door een handvol componisten die bekend stonden als 'Het Machtige Hoopje'. De vijf leden – Mili Balakirev, Aleksandr Borodin, César Cui, Modest Moessorgski en Nikolaj Rimski-Korsakov – waren auto-didacten en fervent voorstanders van een muzikaal nationale stijl. Volgens hen moesten componisten inspiratie putten uit Russische volksmuziek en verhalen uit het vaderland. Op een academische muziekleiding, die generatiegenoot Pjotr Iljitsj Tsjajkovski bijvoorbeeld wel had genoten, werd neergekeken. Zo'n opleiding werd geassocieerd met het Westen en dat stond haaks op de authentieke, Russische muziekcultuur.

Muzikaal wonderkind

Hoewel Aleksandr Glazoenov naar de standaard van muzikale wonderkinderen relatief laat begon – de gemiddelde leeftijd ligt rond de zes en een half jaar – is een eerste compositiepoging op elfjarige leeftijd een uitzonderlijke prestatie. Het talent bleef niet onopgemerkt bij Mili Balakirev en hij vroeg Nikolaj Rimski-Korsakov om de jonge componist te begeleiden. Onder zijn vleugels ontwikkelde Glazoenov zich in rap tempo, waarbij hij, in de woorden van zijn leermeester, “niet met de dag, maar letterlijk met het uur vooruitging”. Na een kleine twee jaar privéles was hij zo goed als uitgeleerd. Hij was geen student meer, maar collega-componist.

Russische nationale stijl

De muzikale formaliteiten die Glazoenov tijdens zijn privé-opleiding bestudeerde, werden al gauw een blauwdruk voor de Russische nationale stijl. Maar wat maakt muziek eigenlijk Russisch? Een stuk gecomponeerd door een Russische componist? Komt het door een bepaald ritme, een specifieke melodie of harmonie? Rusland begon ten opzichte van het Westen relatief laat met het ontwikkelen van een eigen traditie van klassieke muziek. Een keerpunt kwam toen tsaar Peter de Grote in de achttiende eeuw drastische politieke en

Aleksandr Glazoenov (1887)

culturele veranderingen doorvoerde. Hoewel Peter de Grote zelf niet zo weg was van muziek, beschouwde hij Europese muziek als een teken van beschaving en zag hij het als hulpmiddel om het land te verwesteren. Hij nodigde westerse componisten uit die vervolgens de componisten uit eigen land moesten inspireren.

Westerse kunstmuziek bleek een enorme rage te zijn in Rusland, tot het punt waarop men nog amper van het bestaan van Russische componisten wist. De focus op Europese muziek betekende dat Russische componisten de westerse stijl moesten overnemen als ze wilden dat hun composities daadwerkelijk werden uitgevoerd. Halverwege de negentiende eeuw ontstond er toch enige twijfel of Russische klassieke muziek volgens westerse standaarden gecomponeerd moest worden. 'Vader van de Russische muziek' Michail Glinka en jonge componisten zoals leden van 'Het Machtige Hoopje' startten een nieuwe muzikale traditie waarbij zij inspiratie putten uit volksmuziek en -verhalen. De muzikale taal die zij ontwikkelden, was gebaseerd op twee elementen. Enerzijds waren dat geluiden en ritmes uit dorpsliederen, Kozakken- en Kaukasische dansen en kerkgezangen. Anderzijds bedachten zij ook nieuwe harmonische constructies om een uitgesproken Russische stijl en kleur te creëren. De nieuwe, harmonische conventies hadden weinig te maken met Russische authenticiteit, maar het was in ieder geval niet westers: ook dat was een doel an sich.

Dualiteit

De muzikale idealen van 'Het Machtige Hoopje' werden Glazoenov al op jonge leeftijd bijgebracht en ingeprent. Hoewel hij werd beschouwd als hun muzikale erfgenaam, werd Glazoenov steeds meer beïnvloed door Tsjajkovski en westerse componisten. Tegen het begin van zijn twintiger jaren realiseerde hij zich dat de strijd tussen het academische Westen en de nationale focus van het Oosten niet langer de moeite waard was. Zijn muziek werd individualistisch, melodieus en zat boordevol talent. Voordat hij de muziek voor *Raymonda* componeerde, schreef Glazoenov onder andere de danssuite *Scènes du Ballet*, waaruit zijn vermogen bleek om in zijn composities de folkloristische en muzikaal nationale stijl met de meer kosmopolitische, westelijk georiënteerde stijl te combineren.

De een zijn dood, de ander zijn brood

Glazoenov zwoer na het zien van de Petipa-Tsjajkovski-trilogie dat ook hij ooit een eigen

Timothy van Poucke en Qian Liu - repetitie *Raymonda* (2022)

ballet in dezelfde grootse stijl en traditie zou maken. *Scènes du Ballet* en zijn bewerking van het korte 'ballet blanc' *Les Sylphides* waren slechts voorproefjes van wat hij met zijn kennen en kunnen wilde doen. Na het plotselinge overlijden van Tsjajkovski was Marius Petipa genoodzaakt een nieuwe componist te zoeken. In de lente van 1896 kreeg Glazoenov eindelijk de opdracht die zijn hart veroverde: hij mocht de muziek voor *Raymonda* componeren. Dat hij nog geen script had ontvangen, hield hem niet tegen. In zijn enthousiasme begon hij meteen driftig te schrijven.

Tijdens het componeren van de muziek werkte Glazoenov nauw samen met Petipa, die hem een grondig uitgewerkt plan – met specifieke tempi, maatsoorten en het precieze aantal herhalingen – van elke scène gaf. Niet dat hij de componist niet vertrouwde, want ook Tsjajkovski kreeg een dergelijke checklist mee. Dit gaf Glazoenov de kans om de aard en het gevoel van de choreografie te begrijpen. Hij wist binnen de strikte kaders van de gemaakte choreografie de muziek te componeren met intense, lyrische gevoeligheid. Door de nauwe samenwerking tussen choreograaf en componist speelt de muziek in *Raymonda* geen ondergeschikte rol, zoals dat destijds in klassieke balletten vaak het geval was, maar vullen compositie en choreografie elkaar aan.

Ondanks de gegeven instructies wist Glazoenov alsnog zijn eigen, unieke stempel op de compositie voor *Raymonda* te drukken. De melodieën en klankkleuren brengen een hommage aan de Tsjajkovskiaanse traditie die af en toe sterk doen denken aan passages uit *Het Zwanenmeer* en *De Schone Slaapster*. Toch heeft hij zijn roots, de nationale stijl zoals deze hem op jonge leeftijd is bijgebracht, niet verloochend: *Raymonda* bevat harmonieën met volkse toespelingen die doen herinneren aan de muzikale taal van 'Het Machtige Hoopje'. De muzikale synthese tussen Oost en West blijft ook in zijn andere composities een onmiskenbaar gegeven en hij sloeg daarmee een brug zoals geen enkele andere componist dat eerder deed. Het leven en de composities van Aleksandr Glazoenov blijven bewondering en fascinatie opwekken voor deze eens gevierde componist.

Stan Schreurs

1. "RAYMONDA" ДИЖИ НАТОНАКЪ ДИЖИ
АМСТЕРДАМЪ
RAYMONDA (RAYMOND) AMSTERDAM

3. "RAYMONDA" ДИЖИ НАТОНАКЪ ДИЖИ
АМСТЕРДАМЪ
THE GRAND SYRIAN
M.T.

Maïa Makhateli - Raymonda (2022)

Nadine Drouin - Raymonda (2022)

'EEN SALADE VAN STIJLEN'

Een kijkje in de 'keuken' van kostuum- en decorontwerper Jérôme Kaplan

Een negentiende-eeuws, Russisch ballet dat zich afspeelt in het Frankrijk en Hongarije van de middeleeuwen en dat dansstijlen van uitiem klassiek ballet tot zwaardvechtdansen, Arabische dansen en Oost-Europese volksdansen omvat: *Raymonda* is in alle opzichten een product van uiteenlopende invloeden. Kostuum- en decorontwerper Jérôme Kaplan ging de uitdaging aan om al deze stijlen en historische details samen te brengen in de aankleding van het ballet.

Kaplan stelde het zich hierbij ten doel om een historische setting met een frisse look te creëren: "Sommige mensen denken dat klassiek ballet altijd hetzelfde blijft, maar om het levend te houden, moet je juist dingen blijven aanpassen en veranderen. Waaronder de kostuums en decors."

Heldere kleuren en verfijnde patronen

Voor *Raymonda* betekende dit dat Kaplan moest afstappen van de stijl van het oorspronkelijke, negentiende-eeuwse ballet. "In die tijd was het idee van hoe alles er in de middeleeuwen uit moet hebben gezien heel anders dan het beeld dat we tegenwoordig, mede door archeologische vondsten, hebben van die periode. De kostuums en decors uit het originele ballet van Marius Petipa zijn daarom redelijk donker en hebben een enigszins gotisch karakter. Omdat we nu een completer en daardoor realistischer beeld hebben van de middeleeuwen, wijkt de stijl van onze *Raymonda* daar iets vanaf: de kleuren zijn helderder en de patronen verfijnder."

Dit betekent echter niet dat je de negentiende-eeuwse invloed helemaal niet meer terugziet in Kaplans ontwerpen. "Het blijft belangrijk om de beste aspecten uit het originele ballet te behouden. Daarnaast is het alleen al door de grote rol van de tutu onmogelijk om de negentiende-eeuwse stijl helemaal te negeren: deze bestond nog niet in de middeleeuwen, maar in klassieke balletten als deze kun je er niet omheen."

Prerafaëlisme

De middenweg tussen de tijd waarin het verhaal van *Raymonda* zich afspeelt en de periode waarin de oorspronkelijke productie werd gecreëerd, vond Kaplan uiteindelijk in het prerafaëlisme; een negentiende-eeuwse kunststroming die gekenmerkt wordt door een grote fascinatie voor de middeleeuwen. Kaplan: "Omdat het prerafaëlisme in de negentiende eeuw is ontstaan, maar een focus heeft op de middeleeuwen, biedt deze stroming de mogelijkheid om door een middeleeuws filter naar de negentiende-eeuwse stijl te kijken."

Maar met alleen het prerafaëlisme als inspiratiebron was hij er nog niet. “Er komen in *Raymonda* enorm veel verschillende invloeden samen: naast de Russische negentiende-eeuwse en Franse middeleeuwse sferen, spelen ook Hongaarse en Oost-Europese invloeden een grote rol. En dan zijn er nog Abd al-Rahman en zijn gevolg, die uit het Midden-Oosten komen en met hun Arabische kostuums een exotisch tintje geven aan de productie.”

Als koken

Al deze invloeden maken *Raymonda* volgens Kaplan tot ‘een grote salade van stijlen’. “Ik vergelijk ontwerpen vaak met koken”, vertelt hij lachend. “Je verzamelt ingrediënten van de hoogste kwaliteit en stelt hiermee een gerecht samen, waaraan je een persoonlijke smaak toevoegt. Die ingrediënten voor *Raymonda* komen overal vandaan. Zo is het paleis uit de eerste akte gebaseerd op het Pausenpaleis in Avignon, het enige middeleeuwse paleis dat je nu nog in Zuid-Frankrijk vindt, en komt de inspiratie voor de Hongaarse kostuums uit een oud boek dat een vriendin van mij heeft gevonden op een rommelmarkt in Hongarije.”

Proeven

Vervolgens is de uitdaging om ervoor te zorgen dat het eindresultaat ‘clean’ blijft: “Want als je zo veel historische details in één productie moet verwerken, loop je het risico hierin verloren te raken. Je moet genoeg aandacht besteden aan deze details – van de borduursels op een jurk tot de gespen op een laars – maar tegelijkertijd ook het overzicht bewaren. Dat is niet altijd makkelijk, maar ik denk dat het helpt dat ik zowel de decors als kostuums voor deze productie ontwerp. Hierdoor kan ik inzoomen op de details en tegelijkertijd met een zekere afstand naar het geheel blijven kijken.” Tijdens de toneelrepetities kijkt Kaplan dan ook letterlijk van een afstand. “Dan zie je pas echt hoe de ontwerpen eruitzien. Je moet dingen uitproberen voor je kunt bepalen of je iets moet weglaten, toevoegen of aanpassen. Ook dit is net als bij koken: je moet eerst proeven voor je kunt bepalen of er meer zout bij moet.”

In zijn ‘keuken’ werkt Kaplan nauw samen met de rest van het artistieke team achter de productie, bestaande uit onder anderen Rachel Beaujean, Ted Brandsen en hoofd van de kostuumafdeling Oliver Haller. “Dat is een van de redenen waarom ik er zo van hou om kostuums en decors te ontwerpen voor balletten: je werkt samen aan een prachtige balletvoorstelling en iedereen wil dat deze een groot succes wordt. Mijn doel als ontwerper is dan ook niet om de volgende ‘creatie van Kaplan’ op het toneel te brengen, maar om bij te dragen aan een geslaagde *Raymonda* zoals ik deze als bezoeker graag zou willen zien.”

Rosalie Overing

32 31
 "PAYMONDA" JULIE ARCHAMBAULT ANSTEDEN
 FIVE SPANISH COUPLET ACT II

"PAYMONDA" JULIE ARCHAMBAULT ANSTEDEN
 "MORNING STAR" CHARLES
 ACT II

"PAYMONDA" JULIE ARCHAMBAULT ANSTEDEN
 "JAN DE BARRON"
 ACT II

"PAYMONDA" JULIE ARCHAMBAULT ANSTEDEN
 "JAN DE BARRON"
 ACT II

"PAYMONDA" JULIE ARCHAMBAULT ANSTEDEN
 "MORNING STAR" CHARLES
 ACT II

"PAYMONDA" JULIE ARCHAMBAULT ANSTEDEN
 "MORNING STAR" CHARLES
 ACT II

SOLISTEN OVER DE ROL VAN RAYMONDA

MAIA MAKHATELI

–
“Dag en nacht in de studio, ontelbaar veel repetities en ook de kleinste bewegingen tot in detail perfectioneren; de voorbereidingen voor een rol als Raymonda zijn eigenlijk nooit klaar. Het is een echte ballerinarol, die veel kracht en ervaring vereist.”

OLGA SMIRNOVA

–
“Een van de grootste uitdagingen bij het dansen van de rol van Raymonda is om elke variatie een ander karakter te geven; Raymonda’s persoonlijkheid ontwikkelt zich gedurende het ballet en de variaties moeten telkens haar evoluerende gevoelens en innerlijke conflicten weerspiegelen.”

QIAN LIU

–
“Raymonda is een heel veelzijdig personage en ik voel affiniteit met alle kanten van haar persoonlijkheid. In elke beweging zit een andere emotie, waardoor het dansen van deze rol heel spannend is en veel voldoening geeft.”

ANNA TSYGANKOVA

–

“Rachel Beaujean heeft alle schoonheid van Petipa's laatste meesterwerk weten te behouden. Alle solo's en duetten in *Raymonda* zijn schitterende juwelen, dus ik geniet van begin tot eind van het prachtige pad dat naar het hoogtepunt van het ballet leidt – wanneer de liefde alles overwint.”

RIHO SAKAMOTO

–

“De rol van *Raymonda* is fysiek een van de meest uitdagende rollen die ik ooit heb gedanst. Om deze goed neer te zetten, moet je de klassieke ballettechniek perfect beheersen en het tegelijkertijd doen lijken alsof al die technische hoogstandjes je geen enkele moeite kosten.”

JESSICA XUAN

–

“In de rol van *Raymonda* word ik het meest geïnspireerd door de muziek: die is klassiek, bijna historisch, en geeft voor mij een speciale lading aan het ballet. Dat is ook een soort fijne afleiding tijdens de ontelbare variaties die de rol zo uitdagend maken.”

Constantine Allen en Victor Caixeta - *Raymonda* (2022)

‘HET ZWAARDGEVECHT VAT DE KERN VAN DE NIEUWE DRAMATURGIE SAMEN’

Youval Kuipers over de gevechtchoreografie voor *Raymonda*

In de tweede akte van *Raymonda* vindt misschien wel het spannendste moment van het verhaal plaats: de confrontatie tussen Jean de Brienne en Abd al-Rahman, die uitmondt in een meeslepend zwaardgevecht. Om het gevecht de juiste lading te geven en zo historisch correct mogelijk te laten verlopen, schakelde Rachel Beaujean vechtchoreograaf Youval Kuipers in. Kuipers: “Rachel en ik spreken dezelfde taal. Ook al komen we uit andere hoeken, we hebben hetzelfde doel: een verhaal vertellen met bewegingen.”

Aan de choreografie van het zwaardgevecht van Jean de Brienne en Abd al-Rahman ging een ware analyse vooraf, legt Kuipers uit: “Mijn choreografie komt voort uit reconstructies van Europese, middeleeuwse vechtstijlen die gebaseerd zijn op vechtboeken uit die tijd. Dit zijn manuscripten waarin wapenmeesters aan de hand van tekeningen heel systematisch uitleggen hoe iemand zich binnen een bepaalde vechtstijl met allerlei wapens kan verweren. Zo kun je een middeleeuwse vechtstijl van begin tot einde volledig reconstrueren. Ook weten we daardoor dat Europese vechtstijlen heel verfijnd, technisch en praktisch waren, met een bijzondere esthetiek die zich goed leent voor spektakel.”

Bij elke vechtstijl horen andere historische wapens. “Waar in traditionele *Raymonda*-uitvoeringen veelal wordt gekozen voor lichte schermzwaarden en een gestileerde manier van vechten, wilde ik voor deze productie juist een historische vechtstijl gebruiken, met specifieke wapens die in die periode gebruikt werden”, vertelt Kuipers. “Voor *Raymonda*, dat zich afspeelt in de achtste eeuw, zijn dat éénhandige zwaarden die lijken op Vikingzwaarden. Zo ontstaat er een nieuw, verrassend en spectaculair element, dat mensen niet gewend zijn om te zien tijdens een klassiek ballet.”

Samensmelting

Voor Kuipers, die doorgaans als vechtchoreograaf op filmsets en bij stuntshows werkt, was het een heel nieuwe ervaring om een gevechtchoreografie te maken voor een klassiek ballet. “Ik ben gewend om gevechten te creëren voor films, waarvoor pas achteraf de muziek wordt gecomponeerd. Nu bestond de compositie al en moest ik ervoor zorgen dat de zwaartepunten van het gevecht qua ritme en opbouw zouden samenvallen met de muziek.” Ook de samenwerking met dansers zorgde voor een verfrissende wisselwerking: “Dansers hebben zo veel bewegingservaring en zijn het gewend om – voor hen –

Young Gyu Choi en Semyon Velichko - *Raymonda* (2022)

onbekende bewegingen naar hun eigen lichaam te vertalen. Bepaalde delen van mijn choreografie kon ik zelfs aan hen overlaten. Zo bedachten we samen hoe we bepaalde acties konden uitvergroten door de energie van een aanval van het ene personage mooi te laten overvloeien naar het andere. Door van elkaar te leren ontstond er een samensmelting van dans- en vechtkunst, waardoor de vechtsce ne naadloos past in de rest van het ballet. Het was een bijzondere ervaring, waarvoor ik Het Nationale Ballet enorm dankbaar ben.”

Een gevecht als microverhaal

Voor Kuipers is het belangrijk dat de vechtsce nes niet het spektakeleffect, maar wel het verhaal dienen. De dramaturgie die voor de Nationale Ballet-productie werd uitgedacht – waarbij Raymonda niet voor Jean de Brienne, maar voor Abd al-Rahman kiest – kreeg dan ook gestalte in het zwaardgevecht van Jean de Brienne en Abd al-Rahman. “In zaken van leven of dood komt de ware aard van de mens naar boven. Dit gevecht moest dus ook de ware aard van beiden blootleggen: terwijl Jean als een heethoofd aan het gevecht begint, gedraagt Abd al-Rahman zich als een echte edelman die het gevecht probeert te vermijden.” Ook Raymonda, die in deze versie van het verhaal meer zelfbeschikking krijgt, heeft volgens Kuipers een interessante rol in het gevecht gekregen: “Waar Raymonda oorspronkelijk een omstander is die zich niet wil bemoeien met de ‘mannenwereld’ die zich voor haar afspeelt, laten we haar in deze productie een actieve rol spelen in het bemiddelen van het conflict. Wanneer ze ook effectief fysiek betrokken raakt in het gevecht, door Jeans wapen tegen te houden, duwt hij haar weg en kwetst haar, terwijl Abd al-Rahman haar opvangt. Dat maakt Raymonda’s keuze voor Abd al-Rahman ineens helder, natuurlijk. De gevechtchoreografie vat zo de kern van de nieuwe dramaturgie samen: de mannelijke rollen van nobele edelman en boosaardige barbaar worden omgewisseld, en Raymonda is zelfstandiger dan ooit.”

Juist dat verhalende vermogen is volgens Kuipers het mooie aan gevechtchoreografie n: “Een gevecht is eigenlijk een microverhaal met een begin, midden en einde – net zoals een balletverhaal. Dat deze disciplines nu samenkomen in een nieuwe balletvoorstelling is uniek.”

Eline Hadermann

Giorgi Potskhishvili - *Raymonda* (2022)

BIOGRAFIEËN

MARIUS PETIPA

Choreografie

Marius Petipa (1818-1910) is geboren als telg van een kunstenaarsfamilie; zijn moeder was actrice, zijn vader balletdanser. Als negenjarig jongetje maakte hij zijn dansdebuut in een choreografie van zijn vader.

In 1847 vertrok Petipa vanuit Frankrijk naar Rusland, waar hij tot danser en later tot docent van de Keizerlijke Theaters in Sint-Petersburg werd benoemd. Na het grote succes van zijn ballet *De dochter van de Farao* (1862) rees zijn ster: hij werd gepromoveerd tot tweede choreograaf en zeven jaar later tot eerste choreograaf van de Keizerlijke Theaters, een positie die hij bijna veertig jaar lang zou bekleden.

Petipa's verdiensten voor het klassieke ballet kunnen niet hoog genoeg worden geschat: door hem evolueerde de balletkunst tot de vorm die wij nu nog kennen. Zijn oeuvre is enorm: alleen al in Rusland maakte hij meer dan 75 balletten en tientallen divertissementen en opera-intermezzo's. Bekende choreografieën en adaptaties van bekende klassiekers van zijn hand zijn onder meer *Giselle*, *Le Corsaire*, *Don Quichot*, *La Bayadère* en de Tsjaikovski-balletten *De Schone Slaapster*, *De Notenkraker* en *Het Zwanenmeer*. *Raymonda*, uit 1898, was zijn laatste grote succesballet.

ALEKSANDR GLAZOENOV

Muziek

De Rus Aleksandr Glazoenov (1865-1936) was een vooraanstaande, laatromantische componist van de generatie na Tsjaikovski. Afkomstig uit een welgestelde familie uit Sint-Petersburg, kreeg hij de kans om zijn componeertalent al op jonge leeftijd te ontdekken en ontwikkelen. Zijn moeder was een getalenteerd pianiste en had grote invloed op zijn muzikale opvoeding. In 1879 ontmoette Glazoenov Mili Balakirev, een van de oprichters van de Russische nationalistische school die bekend stond als 'Het Machtige Hoopje'. Balakirev beval hem aan bij Nikolaj Rimski-Korsakov, componist en eveneens lid van Het Machtige Hoopje, die Glazoenov de theorie van compositie, harmonie en instrumentale begeleiding leerde.

Glazoenovs carrière bereikte haar hoogtepunt in de jaren negentig van de negentiende eeuw. In deze tijd componeerde hij zijn bekendste werken: de *Vierde*, *Vijfde* en *Zesde Symfonie*, en de balletten *Raymonda*, *Les Ruses d'Amour* en *Les Saisons*. Ook rondde hij samen met Rimski-Korsakov enkele onvoltooide werken af van de toen inmiddels overleden componist Aleksandr Borodin.

In 1899 werd Glazoenov aangesteld als professor aan het conservatorium van Sint-Petersburg, waar hij vijf jaar later tot directeur werd benoemd. Hij bekleedde deze functie 23 jaar lang, tot hij besloot Rusland te verlaten. Hij stierf in 1936 in Parijs en liet in totaal ongeveer tweehonderd composities na.

RACHEL BEAUJEAN

Productie en additionele choreografie

Rachel Beaujean (Helmond, 1959) is al sinds 1977 verbonden aan Het Nationale Ballet. Na haar opleiding aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag werd ze als danseres aangenomen bij het gezelschap. In 1981 werd ze, na haar uitvoering van het door Hans van Manen voor haar en Clint Farha gemaakte *Sarcasmen*, bevorderd tot tweede solist. Na precies twintig jaar nam ze afscheid van het danspodium met ditzelfde ballet. Aansluitend werd ze tot balletmeester van Het Nationale Ballet benoemd. In 2003 werd ze hoofd van de artistieke staf en sinds 2017 is Beaujean adjunct-artistiek directeur van het gezelschap. In datzelfde jaar werd ze, bij de viering van haar veertigjarig jubileum, benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

Als danseres maakte Beaujean vooral naam met haar vertolkingen van balletten van Hans van Manen, ze was gedurende vele jaren zijn voornaamste muze. Ook was ze veelvuldig te zien in werken van Rudi van Dantzig, Toer van Schayk en George Balanchine en danste ze opvallende rollen in choreografieën van onder anderen William Forsythe, Martha Graham en Edouard Lock. In het klassieke repertoire onderscheidde ze zich met haar vertolkingen van onder meer de rol van Myrtha in *Giselle* en die van de Seringenfee in *The Sleeping Beauty*.

In de afgelopen jaren maakte Beaujean diverse bewerkingen van belangrijke negentiende-eeuwse producties voor Het Nationale Ballet. Zo creëerde ze een eigen versie van *Les Sylphides*, een hernieuwde interpretatie van *Giselle* (samen met Ricardo Bustamante), een sprankelende nieuwe productie van *Paquita* en, in 2022, een heel nieuwe, alom bejubelde versie van *Raymonda*, het laatste grote meesterwerk van Marius Petipa.

Voor haar verdiensten als danseres werd Beaujean in 1993 onderscheiden met de Gouden Theaterdansprijs van de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties en in 1995 met de Prijs van Verdienste van Dansersfonds '79. In 2022 droeg het Dansersfonds zijn jaarlijkse Nederlands Balletgala aan haar op, om haar te eren voor haar *Raymonda*-productie.

Beaujean was voorheen bestuurslid van de Nederlandse Dansdagen, Stichting Hans van Manen en Stichting Toer van Schayk. Als directeur van de Hans van Manen Foundation coördineert en organiseert ze tegenwoordig alle instuderingen van Van Manens choreografieën bij internationale gezelschappen en een deel daarvan neemt ze zelf voor haar rekening.

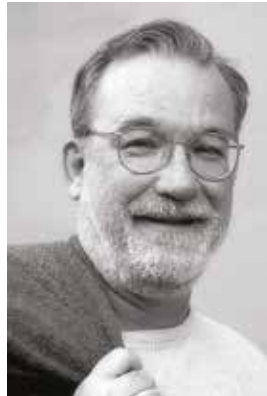

JÉRÔME KAPLAN

Decor- en kostuumontwerp

Jérôme Kaplan (1964) werd geboren in Parijs en studeerde daar scenografie aan de École de la Rue Blanche (ENSATT). In 1992 werkte hij voor het eerst samen met Les Ballets de Monte Carlo voor *L'Enfant et les Sortilèges* van Jeroen Verbruggen. Voor datzelfde balletgezelschap creëerde hij daarna het decor en de kostuums voor diverse producties, waaronder *Roméo et Juliette*, *Cinderella* en *Sheherazade*. Daarnaast ontwierp hij decors en kostuums voor belangrijke Europese balletgezelschappen als het Koninklijk Deens Ballet in Kopenhagen, Teatro alla Scala in Milaan en de Deutsche Oper in Berlijn.

Ook buiten Europa maakte hij carrière: zo was hij in 2001 de eerste Franse kostuumontwerper voor het Nationale Ballet van Beijing, waar hij kostuums creëerde voor Zhang Yimou's *Raise the Red Lantern*, en werkt hij sinds 2010 regelmatig samen met de Russisch-Amerikaanse choreograaf Alexei Ratmansky. Kaplan verzorgde onder andere het decor- en kostuumontwerp voor Ratmansky's *Serenade after Plato's Symposium* bij het American Ballet Theatre, zijn *Lost Illusions* bij het Bolsjoj Ballet in Moskou – waarvoor Kaplan in 2012 een Golden Mask Award voor kostuumontwerp won – en voor de uiterst succesvolle productie van *Don Quichot* die Ratmansky in 2010 creëerde voor Het Nationale Ballet. Ook ontwerpt Kaplan dit seizoen de decors en kostuums voor de Europese première van Ratmansky's *The Fairy's Kiss*, die in juni 2024 plaatsvindt bij Het Nationale Ballet.

JAMES F. INGALLS

Lichtontwerp

De Amerikaanse lichtontwerper James F. Ingalls maakt lichtontwerpen voor zowel ballet en moderne dans als theater, symfonieconcerten en opera. Hij is een graag geziene gast bij Nationale Opera & Ballet en verzorgde hier de lichtontwerpen voor onder andere de opera's *Only the Sound Remains*, *La Clemenza di Tito*, *Girls of the Golden West* en *Nixon in China*, de muziektheatervoorstelling *Perle Noire*, de avondvullende balletten *Coppelia*, *Giselle*, *Don Quichot* en verschillende werken van het Nationale Ballet-programma *Present/s*. Daarnaast maakte hij diverse lichtontwerpen voor de Paul Taylor Dance Company en de Mark Morris Dance Group, zoals voor de producties *The Hard Nut*, *Dido and Aeneas* en *L'allegro il Penseroso ed il Moderato*, en de non-profit dansacademie The Wooden Floor in Santa Ana, California. Ook werkt hij al vele jaren samen met theaterregisseur Garry Hynes, tevens directeur van de Ierse Druid Theatre Company, en operaregisseur Peter Sellars.

Recentelijk verzorgde Ingalls de lichtontwerpen voor *TWYLA NOW* bij het New York City Center, een nieuwe productie van George Balanchines *Firebird* voor Miami City Ballet, *The Sleeping Beauty* van Alexei Ratmansky voor het American Ballet Theatre en het Balletto del Teatro alla Scala, de twaalf wereldpremières die het San Francisco Ballet presenteerde in hun programma *Unbound* en, in 2022, voor *Raymonda* van Het Nationale Ballet.

GRIGORI TCHITCHERINE

Assistent onderzoek, productie en instudering Mazurka, Pas Hongrois en Romanesca

Grigori Tchitcherine werd geboren in Sint-Petersburg en volgde zijn dansopleiding aan de Vaganova Balletacademie in dezelfde stad. Als elfjarige danste hij al mee tijdens voorstellingen van het Kirov Ballet (nu Marijinski Ballet) en in 1989 werd hij aangenomen bij dit gezelschap, waar hij de eerste vijf jaar van zijn professionele carrière doorbracht. Hierna maakte Tchitcherine de overstap naar Het Nationale Ballet, waar hij van 1994 tot 2005 danste. Al tijdens zijn danscarrière werd hij aangesteld als docent klassiek ballet en caractèredans bij de Nationale Balletacademie in Amsterdam. Nadat hij het danspodium vaarwel had gezegd, ontwikkelde Tchitcherine zich verder tijdens een universitaire bachelor aan de Vaganova Balletacademie, waar hij in 2008 als docent afstudeerde.

Inmiddels is Tchitcherine, behalve nog altijd docent aan de Nationale Balletacademie, een veelgevraagd gastdocent. Tot zijn vele andere opdrachtgevers behoren onder meer Het Nationale Ballet, de Youth America Grand Prix, de Académie Princesse Grace in Monte-Carlo, de Ballett-Akademie der Hochschule für Musik und Theater in München, Tanz Akademie Zürich en de Ballettschule Theater Basel. Bovendien wordt hij regelmatig uitgenodigd om les te geven bij het Marijinski Ballet en is hij al veertien jaar als gastdocent verbonden aan het Internationaal Marijinski Ballet Festival.

YOUVAL KUIPERS

Choreografie gevechtsscènes

Youval Kuipers (Nieuwegein, 1983) groeide op met zowel martial arts als muziek: hij was enkele jaren concertmeester van het Jeugdorkest Nieuwegein en deed tot zijn negentiende aan judo. Tijdens zijn studie architectuur aan de Technische Universiteit Delft groeide zijn passie voor middeleeuwse Europese wapenkunsten en richtte hij samen met andere liefhebbers de Orde der Noorderwind op, een vereniging die deze vechtkunst als inspiratie gebruikt voor vechtsHOWS en filmproducties. Als instructeur bij deze vereniging ontwikkelde hij een affiniteit voor het trainen van performers en werd hij internationaal uitgenodigd om cursussen en workshops in Europese wapenkunst te geven.

Inmiddels is Kuipers vooral werkzaam als vech choreograaf en stuntvechter voor diverse media en kunstvormen. Hij is medeoprichter van stuntteam Vanguard Action en werkte als stuntcoördinator voor historische films als *Michiel de Ruyter* (2015) en *Redbad* (2018). Verder verzorgde hij de vech choreografieën voor avonturenfilms als *Molly* (2017) en de documentaire *Het verhaal van Nederland* (2022). Ook coördineerde Kuipers diverse gevechtsscènes voor theaterproducties, waaronder de operaproductie *Thijl* van Stichting Lustrum-Opera in 2018 en *Roméo et Juliette* van Opera Zuid in 2021. Als choreograaf van de gevechtsscènes in *Raymonda* maakte hij in 2022 zijn debuut bij Het Nationale Ballet.

VELLO PÄHN

Dirigent

De Estlandse dirigent Vello Pähn studeerde aan de conservatoria van Tallinn en Sint-Petersburg bij maestro Mariss Jansons. Al vroeg in zijn carrière werkte hij samen met de legendarische danser Rudolf Nureyev en choreograaf John Neumeier. Dit zorgde ervoor dat hij werd uitgenodigd bij de belangrijkste theaters en balletgezelschappen ter wereld, waar hij onder andere klassieke avondvullende balletten als *Cinderella*, *Het Zwanenmeer* en *De Notenkraker* dirigeerde. Door zijn uitstekende kennis van en ruime ervaring met het klassieke balletrepertoire is hij al meer dan 25 jaar een populaire gastdirigent bij het Ballet de l'Opéra national de Paris, Hamburg Ballett, Wiener Staatsballet en het Staatsballett Berlin. Pähn is daarnaast inmiddels uitgegroeid tot een veelgevraagde operadirigent, met gastoptredens bij onder andere de Staatsoper Berlin, l'Opéra national de Paris, Savonlinna Opera Festival en de Koninklijke Deense Opera. Ook was hij van 2012 tot 2019 chef-dirigent en artistiek directeur van de Estse Nationale Opera in Tallinn. Pähn maakte in 2022 zijn debuut bij Het Nationale Ballet, met de wereldpremière van Rachel Beaujeans productie van *Raymonda*. Eerder al verzorgde hij de muzikale leiding van Rudolf Nureyevs versie van het ballet bij het Ballet de l'Opéra national de Paris. Behalve *Raymonda* bij Het Nationale Ballet dirigeert Pähn dit seizoen onder andere producties in Kopenhagen, Oslo en Parijs en maakt hij zijn debuut bij het Bayerisches Staatsballett met Tsjaikovski's *Onegin* (choreografie van John Cranko).

SOLISTEN

MAIA MAKHATELI - Raymonda

Maia Makhateli (Tbilisi, Georgië) begon haar dansopleiding aan de Vakhtang Chabukiani Staatsballetschool in haar geboortestad en vervolgde deze in 2002 bij de privé-balletschool van German en Valentina Zamuel in het Amerikaanse Colorado Springs. Daarna danste ze vier jaar bij het Colorado Ballet. In 2006 maakte ze de overstap naar het Birmingham Royal Ballet en in 2007 werd ze als grand sujet aangenomen bij Het Nationale Ballet, waar ze in 2009 werd bevorderd tot tweede solist en een jaar later tot eerste solist. Maia is een internationaal veelgevraagde gastsolist en won diverse prijzen, waaronder, in 2020, de Dancer of the Year Award van *Dance Europe*.

OLGA SMIRNOVA - Raymonda

Olga Smirnova studeerde aan de Vaganova Balletacademie in haar geboortestad Sint-Petersburg. Aansluitend werd ze, in 2011, als tweede solist aangenomen bij het Bolsjoj Ballet in Moskou, waar ze in 2016 promoveerde tot prima ballerina. Als gastsolist trad Olga veelvuldig in en buiten Europa op. Ze won diverse belangrijke dansprijzen, waaronder de 'Danser van het jaar'-onderscheiding van de Premio Positano Leonide Massine en de Prix Benois de la Danse in de categorie 'Beste vrouwelijke danser'. In 2022 trad Olga als eerste solist in dienst van Het Nationale Ballet en werd ze door *Dance Europe* uitgeroepen tot 'Dancer of the Year 2022'.

ANNA TSYGANKOVA - Raymonda

Anna Tsygankova (Novosibirsk, Rusland) is opgeleid aan de balletacademie in Novosibirsk. Voordat ze in 2007 naar Nederland kwam, danste ze zes jaar lang bij het Bolsjoj Ballet in Moskou, om haar carrière daarna te vervolgen bij het Hongaars Nationaal Ballet, waar ze alle hoofdrollen in het klassieke repertoire vertolkte. Tegenwoordig is Anna een internationaal veelgevraagde gastsolist. Ook won ze een groot aantal prijzen. Zo riep *Dance Europe* haar in 2017 uit tot Dancer of the Year en won ze in 2016 zowel de Zwaan voor 'Meest indrukwekkende dansprestatie' (voor *Mata Hari*) als de Miss Expressivity Award van het Dance Open Ballet Festival in Sint-Petersburg.

RIHO SAKAMOTO - Raymonda

Riho Sakamoto (Osaka, Japan) begon op vierjarige leeftijd met balletlessen in haar geboortestad. Op tienjarige leeftijd vervolgde ze haar opleiding aan de Kirov Academy of Ballet in Washington D.C. en nog tijdens haar opleiding won ze een gouden medaille tijdens de finale van de Youth America Grand Prix in New York. In 2014 werd ze aangenomen bij de Junior Company van Het Nationale Ballet. Al een jaar later maakte ze de overstap naar Het Nationale Ballet, in de rang van élève. Vervolgens werd ze jaarlijks bevorderd, waarna in 2021 haar benoeming tot eerste solist volgde, meteen na haar debuut als Clara in *Notenkraker & Muizenkoning*.

JESSICA XUAN - Raymonda

Jessica Xuan (Beijing, China) verhuisde op vijfjarige leeftijd van China naar Japan en volgde haar balletopleiding aan Canada's National Ballet School in Toronto en aan de Nationale Balletacademie in Amsterdam. In 2013 behoorde ze tot de eerste lichte dansers van de Junior Company van Het Nationale Ballet. Een jaar later maakte ze, in de rang van élève, de overstap naar Het Nationale Ballet en in de jaren daarna volgden diverse promoties. Direct na haar debuut in de titelrol van *Giselle*, in 2020, benoemde artistiek directeur Ted Brandsen haar tot eerste solist. In 2018 won Jessica goud tijdens de beroemde Internationale Balletcompetitie in Varna, Bulgarije.

QIAN LIU - Raymonda

Qian Liu (Henan, China) studeerde aan de Liaoning Ballet School in Shenyang. Van 2006 tot 2012 danste ze bij het Liaoning Ballet, waar ze, in de rang van eerste solist, een groot aantal hoofdrollen vertolkte. In 2012 startte ze haar carrière bij Het Nationale Ballet als lid van het corps de ballet. Daarna volgden al snel diverse promoties en in 2016 werd ze benoemd tot eerste solist. Qian won eerste prijzen bij belangrijke balletcompetities in China, Japan en Zuid-Korea. Het Britse danstijdschrift *Dance Europe* nomineerde haar in 2020 voor de Dancer of the Year Award.

YOUNG GYU CHOI - Abd al-Rahman

Young Gyu Choi (Suncheon, Zuid-Korea) kwam in 2011 als lid van het corps de ballet in dienst van Het Nationale Ballet. In 2013 werd hij eerst benoemd tot coryphée en later in hetzelfde jaar tot tweede solist. In 2016 volgde zijn promotie tot eerste solist. Young studeerde aan het National Institute for the Gifted in Arts en de Sun Hwa Arts School in Korea en de Tanz Akademie in Zürich. Hij heeft inmiddels een indrukwekkend aantal prijzen op zijn naam staan. Zo won hij in 2022 de Zwaan voor 'Meest indrukwekkende dansprestatie' voor zijn rol in Toer van Schayks *7e Symfonie*. Ook treedt hij veelvuldig op als gastsolist bij toonaangevende internationale gezelschappen.

CONSTANTINE ALLEN - Abd al-Rahman

Constantine Allen (Indianapolis, Verenigde Staten) begon zijn balletopleiding in Honolulu, Hawaï, waar hij kort voor zijn eerste verjaardag naartoe verhuisde. In 2007 won hij tijdens de Youth American Grand Prix-finales in New York een bronzen medaille en een studiebeurs voor de Kirov Ballet Academy in Washington. Vanaf 2010 vervolgde hij zijn studie aan de John Cranko Schule in Stuttgart, om na twee jaar toe te treden tot het corps de ballet van het Stuttgarter Ballett. Zes maanden later al werd hij er bevorderd tot tweede solist en in 2013 tot eerste solist. In 2017 verliet hij Stuttgart om als freelancer bij diverse gezelschappen te dansen. In 2018 kwam hij als eerste solist in dienst van Het Nationale Ballet.

GIORGI POTSKHISHVILI - Abd al-Rahman

Giorgi Potskhishvili (Tbilisi, Georgië) is oorspronkelijk – in de voetsporen van zijn ouders en grootvader – opgeleid in Georgische volksdansen. Hij studeerde aan de Vakhtang Chabukiani Staatsballetschool in zijn geboortestad en vanaf 2018 aan de Nationale Balletacademie. In 2020 werd hij aangenomen bij de Junior Company van Het Nationale Ballet. Al na een jaar trad hij als élève toe tot Het Nationale Ballet, waar hij in 2022 werd bevorderd tot coryphée en later datzelfde jaar tot grand sujet. In 2022 danste hij zijn eerste hoofdrol als Abd al-Rahman in *Raymonda*. Begin 2023 werd hij gepromoveerd tot tweede solist en recent ontving hij de Alexandra RADIUS Prijs, de Zwaan voor 'Meest indrukwekkende dansprestatie' (voor *De Groene Tafel*) en werd hij genomineerd voor de Dancer of the Year Award.

VICTOR CAIXETA - Abd al-Rahman / Jean de Bienne

Victor Caixeta (Uberlândia, Brazilië) studeerde aan de Staatliche Balletschule Berlin. In 2017 nam hij – nog tijdens zijn opleiding – deel aan de prestigieuze Internationale Balletcompetitie in Moskou, waar Joeri Fateev, artistiek directeur van het Marijinski Ballet in Sint-Petersburg, hem een contract aanbood. Al snel danste Victor hoofdrollen bij het gezelschap en in 2019 werd hij er tot 'soloïst' benoemd. In maart 2022 maakte hij, als tweede solist, de overstap naar Het Nationale Ballet en in april 2023 volgde zijn promotie tot eerste solist. Victor won diverse prijzen, waaronder een derde prijs tijdens de (hierboven genoemde) balletcompetitie in Moskou en eerste prijzen tijdens de Tanzolymp in Berlijn en de European Ballet Grand Prix in Wenen.

TIMOTHY VAN POUCKE - Abd al-Rahman

Timothy van Poucke (Woerden) studeerde aan de Nationale Balletacademie. In 2016 werd hij aangenomen bij de Junior Company van Het Nationale Ballet, om een jaar later al de overstap te maken naar Het Nationale Ballet in de rang van élève. In de daaropvolgende jaren is hij steeds gepromoveerd naar een volgende rang. In 2021, na zijn opvallende optredens in Wubkje Kuindersma's *Echoes of Tomorrow* en Hans van Manens *Sarcasmen*, bevorderde artistiek directeur Ted Brandsen hem, op 23-jarige leeftijd, tot tweede solist. Timothy is winnaar van de Aanmoedigingsprijs van Dansersfonds '79 (2017) en de Alexandra RADIUS Prijs (2018). In 2021 nomineerde *Dance Europe* hem voor de Dancer of the Year Award.

SEMYON VELICHKO - Jean de Bienne

Semyon Velichko (Novosibirsk, Rusland) studeerde aan het Staats Choreografisch College in zijn geboortestad en danste aansluitend bij het Novosibirsk Academisch Opera en Ballet Theater en vanaf 2011 bij het Stanislavski en Nemirovitsj-Dantsjenko Academisch Muziektheater in Moskou. In 2015 trad hij als tweede solist toe tot Het Nationale Ballet, waar hij in 2020 werd bevorderd tot eerste solist, na zijn opvallende debuut als Graaf Albrecht in *Giselle*. Semyon heeft inmiddels een groot aantal hoofdrollen op zijn naam staan en trad als gastsolist op tijdens diverse internationale balletgala's.

JACOPO TISSI - Jean de Brienne

Jacopo Tissi (Landriano, Italië) volgde zijn dansopleiding aan de Accademia del Teatro alla Scala in Milaan. Nadat hij zijn studie in 2014 cum laude afrondde, werd hij aangenomen bij het Wiener Staatsballett. Het jaar daarop keerde hij terug naar Italië, waar hij toetrad tot het Balletto del Teatro alla Scala. Al na enkele maanden debuteerde hij hier als de prins in *The Sleeping Beauty*, aan de zijde van internationaal sterballerina Svetlana Zakharova. In 2017 maakte hij de overstap naar het Bolsjoj Ballet, waar hij kort daarna tot 'first soloist' werd bevorderd. Jacopo heeft diverse belangrijke prijzen op zijn naam staan en is sinds oktober 2023 als eerste solist verbonden aan Het Nationale Ballet.

JAN SPUNDA - Jean de Brienne

Jan Spunda (Tsjechië) studeerde aan het Janáček Conservatory in Ostrava en de English National Ballet School en begon zijn professionele danscarrière in 2017 bij het Bayerisches Staatsballett. In 2019 trad hij toe tot het corps de ballet van Het Nationale Ballet, waar hij in 2021 werd gepromoveerd tot coryphée en in 2022 tot grand sujet. Jan behaalde de derde plaats bij de Tallinn International Ballet Competition in 2014 en werd eveneens derde tijdens de finale van de Youth America Grand Prix (YAGP) in New York in 2017, waar hem ook de Outstanding Artistry Award van het Britse tijdschrift *Dance Europe* werd toegekend.

DAVI RAMOS - Jean de Brienne

Davi Ramos (Rio de Janeiro, Brazilië) begon op zijn dertiende met balletlessen bij een lokale dansschool in Rio de Janeiro. Al een jaar later, in 2015, bereikte hij de finale van de Youth America Grand Prix en in 2016 de halve finale van de Prix de Lausanne, wat hem een beurs opleverde voor The Royal Ballet School in Londen. In 2019 werd Davi aangenomen bij de Junior Company van Het Nationale Ballet. Het jaar daarop maakte hij, in de rang van élève, de overstap naar Het Nationale Ballet, waarna hij elk jaar werd bevorderd en ondertussen diverse hoofd- en solorollen vertolkte. Met ingang van seizoen 2023/2024 is Davi benoemd tot grand sujet.

KARAKTERDANSERS

NADINE DROUIN - Gravin Sybille

De Canadese Nadine Drouin volgde haar dansopleiding aan Canada's National Ballet School en danste bij The National Ballet of Canada voor ze in 2014 toetrad tot het corps de ballet van Het Nationale Ballet. Sinds het beëindigen van haar professionele danscarrière in 2021 studeert Nadine ergotherapie aan de Hogeschool voor Amsterdam en daarnaast vertolkt ze regelmatig karakterrollen bij Het Nationale Ballet.

JANE LORD - Gravin Sybille

De Amerikaanse Jane Lord studeerde aan Canada's National Ballet School en trad in 1979 in dienst van Het Nationale Ballet. In 1984 werd ze bevorderd tot tweede solist en in 1990 tot eerste solist. Lord won diverse prijzen, waaronder de Gouden Theaterdansprijs van de Vereniging van Schouburg- en Concertgebouwdirecties, de Duval-Leroy Oeuvreprijs en de Prijs van Verdienste van Stichting Dansersfonds '79. Na het beëindigen van haar danscarrière gaf ze les bij toonaangevende dansopleidingen in heel Nederland. Sinds 2011 is Lord werkzaam bij de Nationale Balletacademie. Bij Het Nationale Ballet vertolkt ze sinds 2017 regelmatig karakterrollen.

NICOLAS RAPAIC - Groothertog Sandor

Fransman Nicolas Rapaic volgde zijn balletopleiding aan l'École de Danse de l'Opéra national de Paris en l'École du Conservatoire de Musique et de Danse. Aansluitend danste hij bij het Jeune Ballet de France en Les Ballets de Monte-Carlo. Van 1992 tot 2008 was hij verbonden aan Het Nationale Ballet, waar hij in 2000 werd bevorderd tot tweede solist en bovendien diverse workshopchoreografieën maakte. Sinds 2008 is Nicolas freelance balletdocent en werkte hij als zodanig voor onder meer Codarts, Amsterdam Dance Centre en jeugddansgezelschap De Stilte. Daarnaast vertolkt hij regelmatig karakterrollen bij Het Nationale Ballet.

ALAN LAND - Groothertog Sandor

Amerikaan Alan Land studeerde aan Canada's National Ballet School in Toronto en trad in 1979 in dienst van Het Nationale Ballet, waar hij in 1987 werd benoemd tot eerste solist. In 1995, het jaar waarin hij afscheid van het danspodium nam, werd hij voor zijn verdiensten als danser onderscheiden met de Gouden Theaterdansprijs van de Vereniging van Schouburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD). In datzelfde jaar werd hij benoemd tot assistent artistiek directeur van het Fins Nationaal Ballet. Land is een veelgevraagd gastdocent bij gezelschappen over de hele wereld. In 2003 keerde hij terug bij Het Nationale Ballet, in de functie van balletmeester. Daarnaast vertolkt bij zo nu en dan karakterrollen bij het gezelschap.

Jessica Xuan en Davi Ramos - repetitie *Raymonda* (2023)

Anna Tsygankova en Jacopo Tissi - repetitie *Raymonda* (2023)

TABLEAU DE LA TROUPE

EERSTE SOLISTEN

Qian Liu

Maia Makhтели

Anna Ol

Riho Sakamoto

Olga Smirnova

Anna Tsygankova

Jessica Xuan

Constantine
Allen

Victor Caixeta

Young Gyu Choi

Jacopo Tissi

Semyon Velichko

Van alle eerste en tweede solisten vindt u uitgebreide biografieën op operaballet.nl/dansers

TWEEDE SOLISTEN

Naira Agvanean

Maria Chugai

Floor Eimers

Salome
Leverashvili

Elisabeth Tonev

Nina Tonoli

Yuanyuan Zhang

Joseph
MassarelliGiorgi
PotskhishviliTimothy van
Poucke

Edo Wijnen

Sho Yamada

GRAND SUJETS

Erica Horwood

Chloë Réveillon

Connie Vowles

Davi Ramos

Daniel Robert
Silva

Sem Sjouke

Jan Spunda

CORYPHÉES

Luiza Bertho

Nancy Burer

Khayla
Fitzpatrick

Kira Hilli

Arianna Maldini

Alexandria Marx

Dingkai Bai

Rémy Catalan

Conor Walmsley

CORPS DE BALLET

Koko Bamford

Mila Nicolussi
Caviglia

Liza Gorbachova

Beatriz Kuperus

Emma Mardegan

Inés Marroquín

Catarina Pires

Sebía Plantefève-
Castryck

Sandra Quintyn

Laura Rosillo

Yvonne
SlingerlandAntonina
Tchirpanlieva

Claire Tjoe-Fat

Lore Zonderman

Sander Baaij

Bela Erlandson

Leo Hepler

Manu Kumar

Fabio Rinieri

Guillermo Torrijos

Rafael Valdez

Koyo Yamamoto

ÉLÈVES

Lily Carbone

Victoria
Glazunova

Nicola Jones

Skya Powney

Louisella Vogt

Luca Abdel-Nour

Gabriel Rajah

Sven de Wilde

JUNIOR COMPANY

TWEDEJAARS

Poppi Eccleston

Polina
Loshchylina

Carolina
Ribaldone

Bo-Ann Zehl

Robin Park

Soshi Suzuki

Francesco
Venturi

EERSTEJAARS

Ella Kolpakov

Frédérique
Meewis

Ana Luísa
Negrão

Sangwon Park

Hà Nhi Trần

Aafke Wolles

Alexander
Álvarez

Patrik Benák

Vincent Fell

Vincent Vivet

Scan de QR-code voor de biografieën van alle dansers van Het Nationale Ballet

dansers: Nicola Jones en Robin Park - fotografie: Michel Schnater

Junior

Company

De Junior Company van Het Nationale Ballet slaat een brug tussen opleiding en beroepspraktijk en biedt jong danstalent een uitgelezen kans om zich voor te bereiden op een professionele carrière.

Trotse hoofdsponsor van de Junior Company van Het Nationale Ballet

HET BALLETORKEST

Het Balletorkest beweegt de dans. Sinds de oprichting in 1965 is het orkest de trotse muzikale partner van Het Nationale Ballet en Nederlands Dans Theater.

In iedere voorstelling is het orkest op zoek naar inspirerende synergie tussen muziek en dans, om zo een betoverende ervaring te bieden voor het publiek. Van traditionele balletten tot moderne dans, van muziekeducatie tot talentontwikkeling. Zo profileert Het Balletorkest – met Matthew Rowe als chef-dirigent – zich als hét orkest voor de dans in Nederland.

Naast de voorstellingen met Het Nationale Ballet en Nederlands Dans Theater onderhoudt Het Balletorkest een lange traditie van innovatieve – en prijswinnende – familievoorstellingen. Zo werd *Creatures*, in samenwerking met ISH Dance Collective, bekroond met de internationale Young Audiences Music Award, en won de voorstelling *Hans & Grietje*, in samenwerking met Orkater, diverse Musical Awards. In deze producties spelen de musici uit het hoofd, zonder dirigent en in kostuums, zodat ze een vanzelfsprekend onderdeel vormen van de voorstelling. In 2022 werd deze traditie voortgezet met de voorstelling *Belle en het Beest*.

MATTHEW ROWE

Muzikaal leider en chef-dirigent

Matthew Rowe maakte zijn debuut bij Het Nationale Ballet in 2004 en bekleedt sinds 2013 de dubbelfunctie van muzikaal leider van Het Nationale Ballet en chef-dirigent van Het Balletorkest. Rowe is een uitzonderlijk veelzijdige dirigent met een breed repertoire en onderscheidt zich door zijn kwaliteit en ervaring op het gebied van complexe samenwerkingsproducties. Hij wordt internationaal geprezen en is een veelgevraagd gastdirigent.

Bij Het Nationale Ballet dirigeerde hij een groot aantal producties, waaronder Wheeldons *Cinderella*, Alexei Ratmansky's *Firebird* en de wereldpremières van Shen Wei's *Sacre du Printemps*, Ted Brandsens *Mata Hari*, David Dawsons *Requiem* en Annabelle Lopez Ochoa's *Frida*. Rowe's repertoire omvat voorts talrijke werken van Hans van Manen, George Balanchine en Krzysztof Pastor, naast avondvullende klasiiekers als *Het Zwanenmeer* en *Romeo en Julia*.

Rowe treedt ook vaak op met Nederlands Dans Theater, waar hij samenwerkte met choreografen als Jiří Kylián, León Lightfoot en Crystal Pite. Daarnaast is hij regelmatig gastdirigent bij diverse internationale dansgezelschappen, waaronder San Francisco Ballet, Stuttgarter Ballett, Birmingham Royal Ballet, het Fins Nationaal Ballet, het Pools Nationaal Ballet en het Koninklijk Deens Ballet.

HOORNIST CHRISTIAAN BEUMER OVER *RAYMONDA*

“De muziek voor *Raymonda* is heel romantisch, wat ik erg mooi vind. De compositie is later geschreven dan bijvoorbeeld de balletten van Tsjaikovski, en de hoorn was toen al verder ontwikkeld. Daarom bevat de hoornpartij in *Raymonda* meer melodielijnen, in tegenstelling tot de hoornpartijen in veel andere klassieke balletten, die vaak begeleidende partijen met veel herhaling zijn. Daarnaast zitten er een aantal leuke hoornsolo's in. Dat alles maakt *Raymonda* voor mij een interessant ballet om te spelen en een van de hoogtepunten van dit seizoen.”

HET BALLETORKEST

Eerste viool

Sarah Oates,
concertmeester
Cordelia Paw
Kotaro Ishikawa
Suzanne Huynen
Robert Cekov
Jan Eelco Prins
Tinta Schmidt von
Altenstadt
Majda Varga-Beijer
Bert van den Hoek
Tineke de Jong
Marijke van Kooten
Marina Meerson
Lena ter Schegget
Inger van Vliet
Myrte van Westerop

Tweede viool

Radka Dijkstra-
Dohnalová
Olga Caceanova
Willy Ebbens
Christiane Belt
Michiel Commandeur
Casper Donker
Sandra van Eggelen-
Karres
Saskia Frijns
Anita Jongerman
Leonie Kleiss
Irene Nas
Francesco Vulcano

Altviool

Naomi Peters
Arwen Salama-van
der Burg
Maria Ferschtman
Joël Waterman
Örzse Adam
Eduard Ataev
Bas Egberts
Wouter Huizinga

Ingerid Waleson
Karen de Wit

Cello

Artur Trajko
Lies Schrier
Evelien Prakke
Willemiek Tavenier
Emma Besselaar
Csaba Erdös
Wijnand Hulst
Oliver Parr
Xandra Rotteveel

Contrabas

Jean-Paul Everts
Annelies Hemmes
Lucía Mateo Calvo
Florian Lansink
Louis van der Mespel
Jurjen de Roest

Fluit

Sarah Ouakrat
Karin Leutscher
Marie-Cécile de Wit

Hobo

Juan Esteban
Mendoza Bisogni
Arthur Klaassens

Klarinet

Ina Hesse
Abraham Gomez
Chapa
Joris Wiener

Fagot

Janet Morgan
Maud van Daal

Hoorn

Ward Assmann
Lies Molenaar

Christiaan Beumer
Hendrik Marinus

Trompet

David Pérez Sánchez
Erik Torrenga
Andreas Oosterkamp

Trombone

Bram Peeters
Wilco Kamminga
Marijn Migchielsen

Tuba

Ries Schellekens

Pauken

Peter de Vries

Slagwerk

Richard Jansen
Michiel Mollen
René Oussoren
Arjan Roos

Harp

Kerstin Scholten
Jet Sprekels

Piano

Daan Kortekaas

Banda:

Trompet
Hans van Loenen
Bas Otten
Alejandro Zamorano
Fernández

Euphonium

Dominique Capello
Rickwin Poelma
Gerd Wensink

Algemeen directeur

Piet van Gennip

Chef-dirigent

Matthew Rowe

Hoofd bedrijfsvoering en planning

Inken Wemheuer

HR-manager

Katharina Schönberg

Officemanager

Esther Kann

Muziekbibliothecaris

Nienke de Boer

Assistent

muziekbibliothecaris

Ruben Sanderse

Orkestmanager

David Eijlander

Orkestbodes /

assistenten-

orkestmanager

Dieterik Meijnckens

Jack van Heugten

Administrateur

Jean Paul du Marchie

hetballetorkest.nl

Raad van toezicht

Marianne Heeremans,

voorzitter

Kirsten Botman

Miriam van Dongen

Sander Bersee

Rutger van Boxtel

Michel van Honk

HOUTHOFF

HOOFDSPONSOR VAN
NATIONALE OPERA & BALLET

WIJ VIJEREN

**VIJF
JAAR
SAMENWERKING**

www.houthoff.com

HET NATIONALE BALLET

Het Nationale Ballet heeft zich de afgelopen decennia ontwikkeld tot een balletgezelschap dat behoort tot de top 10 van meest toonaangevende balletgezelschappen in de wereld. Met 73 dansers – plus 17 dansers van de Junior Company – is Het Nationale Ballet het grootste dansgezelschap van Nederland.

Het Nationale Ballet werd achtereenvolgens geleid door Sonia Gaskell (1961-1969), Rudi van Dantzig en Robert Kaesen (1969-1971), Rudi van Dantzig (1971-1991) en Wayne Eagling (1991-2003). Sinds 2003 is Ted Brandsen artistiek directeur.

Het gezelschap presenteert jaarlijks zo'n 130 voorstellingen in binnen- en buitenland. Het merendeel van de voorstellingen wordt begeleid door Het Balletorkest. Het gezelschap beschikt over een rijk repertoire: avondvullend klassiek-romantisch ballet, nieuwe producties van klasiiekers, belangwekkend werk uit de twintigste eeuw – met name van George Balanchine en van Rudi van Dantzig en Toer van Schayk – en hedendaags werk van toonaangevende choreografen zoals Hans van Manen, David Dawson, William Forsythe, Krzysztof Pastor, Alexei Ratmansky en Christopher Wheeldon.

TED BRANDSEN

Artistiek directeur Het Nationale Ballet

Ted Brandsen (Kortenhoeve, 1959) was van 1981 tot 1991 als danser verbonden aan Het Nationale Ballet. Hierna richtte hij zich op choreografen en creëerde hij werk voor diverse internationale dansgezelschappen en festivals. Als artistiek directeur van het West Australian Ballet maakte hij onder meer *Carmen* (2000, Australian Dance Award) en *Pulcinella* (2001).

In 2002 keerde Brandsen terug naar Het Nationale Ballet, in eerste instantie als adjunct artistiek directeur, waarna in 2003 de benoeming tot artistiek directeur volgde. Sindsdien creëerde Brandsen onder meer *Body* (2004), *Stealing Time* (2006), *Rai* (2011), *Replay* (2014), *Classical Symphony* (2020) en *The Chairman Dances* (2023), alsook de avondvullende producties *Coppelia* (2008) en *Mata Hari* (2016).

Werk van Brandsen staat op het repertoire van veel buitenlandse gezelschappen. Afgelopen mei nog ging bij het Poolse Nationaal Ballet zijn nieuwe creatie *Eroica Variations* in première in het succesvolle programma *Beethoven and the Dutch School*. Ook is Brandsen een veelgevraagd jurylid bij toonaangevende danscompetities.

In oktober 2019 ontving Brandsen uit handen van burgemeester Halsema de Amsterdamprijs voor de Kunst in de categorie Bewezen Kwaliteit en in juni 2022 werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

DIRECTIE EN ARTISTIEKE STAF

Artistiek directeur
Ted Brandsen

Algemeen directeur
Stijn Schoonderwoerd

Vaste choreograaf
Hans van Manen

Associate artist
David Dawson

Adjunct-artistiek directeur
Rachel Beaujean

Muzikaal leider
Matthew Rowe

Artistiek leider Junior Company
Ernst Meisner

Young Creative Associate
Wubkje Kuindersma

Young Creative Associate
Milena Sidorova

Young Creative Associate
Sedrig Verwoert

Balletmeester
Guillaume Graffin

Balletmeester
Alan Land

Choreologist en repetitor
Sandrine Leroy

Balletmeester
Larissa Lezhnina

Balletmeester
Judy Maelor Thomas

Balletmeester
Jozef Varga

Balletmeester Junior Company
Caroline Sayo Iura

Senior balletdocent
Rinat Gizatulin

Eerste pianist
Olga Khoziainova

Pianist
Elena Kim

Pianist
Ryoko Kondo

Pianist
Mikhail Murach

Pianist
Viktoriya Ryapolova

Gastdocenten

Julio Bocca, Felipe Diaz, Andrey Klemm, Chantal Lefèvre, David Makhatali, Aymeric Mosselmans, Raffaella Renzi, Grigori Tchitcherine

NATIONALE OPERA & BALLET

Zakelijk manager

Michiel Nannen

Hoofd Planning en productie

Lydia Buisman

Hoofd Kostuumafdeling

Oliver Haller

Productie-administrateurs

Sterre Haverkamp

Donald van der Zwan

Persoonlijk assistent van directeur

Ted Brandsen

Mumtaz Pang Atjok

Coördinator artistieke logistiek

Wiard Havenaar

Assistenten artistieke staf

Samira Ouazine

Tara Richard

Coördinator externe relaties

Louise Vine

Coördinator tableauxzaken

Priya Shriemissier

Associate on research & development

Peggy Olislaegers

Medische Begeleiding

Hoofd Medische Begeleiding

Rutger Klauwers

Coördinator

Amanda Kok

Fysiotherapeuten /

Manueel therapeuten

Maarten Groothuis

Ronald Klaassen

Laura Hillenius

Masseurs

Frans Birnie

Sandra Cozijn

Erik Wiggelinkhuizen

Pilatesdocent

Leila Kester

Raad van Toezicht

Louise Fresco,

voorzitter

Else Bos

Rochdi Darrazi

Bernard Focroulle

Sadik Harchaoui

Robert Swaak

Tjark Tjin-A-Tsoi

Monique Vogelzang

Paul Waarts

Directie

Algemeen directeur

Stijn Schoonderwoerd

Directeur Het Nationale Ballet

Ted Brandsen

Directeur De Nationale Opera

Sophie de Lint

Directeur Techniek en Productie

Bob Brandsen

Directeur Financiën

Miek de Ruijter

Erica Horwood en James Stout - *Raymonda* (2022)

Anna Tsygankova en Constantine Allen - *Raymonda* (2022)

RAYMONDA

A COMING OF AGE FAIRYTALE

ACT 1

SCENE ONE - BIRTHDAY PARTY

Raymonda is the great-niece of Countess Sybille de Doris, who raised her at her home in Provence. Her grandfather, the Hungarian Grand Duke Sandor of Belovár, sent Raymonda to his sister Sybille, following the loss of both her parents. Raymonda has grown up in the warm, relaxed atmosphere of the court, where she has always been surrounded by love. She went on adventures with her friends in the charming landscape of Provence and occupied herself with music, dance and poetry. Now she stands on the threshold of adulthood. She cherishes a great affection for the young, brave knight Jean de Brienne.

On her birthday, Raymonda's friends are busy preparing for the party. The atmosphere is cheerful and expectant. Jean arrives and greets Countess Sybille. Raymonda's best friends Henriette and Clémence enter as well, along with their boyfriends Bernard and Béranger. The castle fills with people and children from the neighbourhood. Everyone is waiting for Raymonda to arrive, and the children scatter flowers to welcome her.

A radiant Raymonda appears, delighted that so many guests have come to her party.

Jean de Brienne's presence lends her wings. Together, they thoroughly enjoy the party, until the arrival of two young knights who are friends of Jean. They invite him to a big tournament taking place elsewhere and ask him to leave with them immediately. Raymonda doesn't want him to go, but Jean can't resist the temptation. The prospect of fighting and the glory he could achieve are more important to him than Raymonda's disappointment. He gives her a beautiful scarf as a token of his love, but for Raymonda the gift can't make up for his unexpected departure. Jean takes his leave nonetheless.

The arrival of Raymonda's grandfather, Grand Duke Sandor, creates a diversion. After a happy reunion with his sister and granddaughter, he requests everyone's attention. He says he has chosen Raymonda to succeed him as grand duchess, and hands her the insignia of her new title. He announces that another party will be held in a few days time, to celebrate Raymonda's inauguration. The arrival of another guest is announced unexpectedly at the eleventh hour. It is the celebrated, warlike and art-loving sheikh of Córdoba, Abd al-Rahman. He was not aware of the birthday party, but is welcomed to the court nevertheless.

as an old acquaintance of the grand duke. He is immediately invited to attend the festivities for Raymonda's inauguration and accepts the invitation. He is impressed by Raymonda, kissing her hand politely and elegantly. His attentions confuse her. Although she is fascinated by this stranger, she doesn't understand the strong feelings that he suddenly arouses in her. What is happening to her?

The guests take their leave and Raymonda remains behind with her best friends to calmly reflect on all the events of the party. Raymonda is not exactly sure of her feelings. So much has happened during the day and she has conflicting emotions. Henriette and Clémence dance an old court dance with Bernard and Béranger. The simple, emotive melody reminds Raymonda of a lullaby. She plays pensively with the scarf Jean gave her and begins to dance with it. The soft music of the lute creates a dreamy atmosphere. As Raymonda says goodnight to her friends, reality seems far away. She wants to sleep, but in the half-light between waking and sleeping, she is overwhelmed by an intense sensation.

SCENE TWO – VISION

Raymonda sees before her Jean de Brienne, who has embodied her ideal of a man since she was a young girl. But despite her desire, he remains at a distance, surrounded by a group of girls who all remind her of herself.

Finally, Jean breaks free of the circle of girls and approaches her. At last Raymonda can bask in Jean's loving attention once again. All is well between them now and their confusion and estrangement seem to have been just a figment of their imagination. But this doesn't last for long. Once again, Jean disappears in the night-time mist,

surrounded by the girls who are Raymonda's alter egos. When she tries to reach him again, she feels only thin air.

Then she suddenly sees Abd al-Rahman in front of her instead of Jean. His overwhelming male personality fascinates Raymonda once again and she is utterly confused. She feels his presence as a threat, yet cannot escape the magnetism of this man, who is so different to Jean de Brienne in every respect. Abd al-Rahman declares his love, and Raymonda is swept up by his emotions. Then the vision vanishes as suddenly as it appeared. As Raymonda wakes up, the dream loses none of its power. She realises that something has happened to her that is unfathomable. Are these feelings real, or no more than an illusion? Can she ever return to being the girl she was yesterday? And does she want that? Or does a whole new life await her?

ACT 2

INAUGURATION

In a walled garden, the guests gather for the inauguration of Raymonda as the Grand Duchess of Belovár. Contrary to expectation, Jean de Brienne has not yet returned from the tournament. All the guests arrive and are welcomed by Countess Sybille, Grand Duke Sandor and Raymonda's friends.

Soon after Raymonda appears with her friends to greet all the guests, Abd al-Rahman makes an impressive entrance, accompanied by a large retinue. He greets the grand duke and Countess Sybille, and declares his love for Raymonda in no uncertain terms. Now that her dream has suddenly become reality, in the light of day, Raymonda feels her resistance and doubts melt away. Abd al-Rahman moves her to

the depths of her soul. How could she deny these feelings? Her family and friends don't know quite what to make of this sudden change in Raymonda, and decide to postpone their reaction for the moment.

The festivities get under way and Abd al-Rahman's male retinue perform an exciting sword dance. It is followed by a Spanish dance that is possibly even more compelling, in which Abd al-Rahman takes part himself. Then he invites Raymonda to dance to the Arabic music of his retinue. Raymonda's friends and family look on in concern, as she improvises and enchants Abd al-Rahman with her dancing. The couple's utter devotion to one another is clearer than words could express. The tension is defused by a wild dancing spree in which everyone takes part, and the guests from Provence, Hungary, Spain and Arabia mingle freely.

Jean de Brienne returns as the proud victor of the tournament. When he sees Abd al-Rahman at Raymonda's side, he realises something unexpected is going on. Raymonda approaches him and tries to explain what happened to her while he was away, but Jean doesn't want to listen. He is furious and turns on Abd al-Rahman. The latter doesn't want to fight, but has to defend himself. Raymonda steps cool-headedly between the two men, begging them not to fight. But Jean can't stop himself and when Abd al-Rahman is distracted for a moment, he wounds him with his sword. Abd al-Rahman falls and Raymonda rushes to his side. Kneeling by him, she only draws breath again when she sees that the wound is not fatal. Jean's flagrant breach of his chivalrous code bewilders her. Looking at him, it's as if she sees a stranger. Her expression tells Jean that he

has lost her for good. Their youthful love is over. All that Jean can do is accept this new reality and leave with his companions. The court and all the guests gradually recover from the shock. Grand Duke Sandor and Countess Sybille give Raymonda and Abd al-Rahman their blessing.

ACT 3

THE WEDDING

The wedding of Raymonda and Abd al-Rahman is celebrated at the court of Belovár, with a big *divertissement* of Hungarian dances in their honour.

Scan the QR code to read all content in English

HET NATIONALE BALLET DANKT

SUBSIDIËNTEN

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

**Gemeente
Amsterdam**

HOOFDSPONSOR
NATIONALE OPERA & BALLET

HOUTHOFF

PARTNER NATIONALE OPERA & BALLET

FONDS 21

HOOFDSPONSOR JUNIOR COMPANY

ING

PARTNERS JUNIOR COMPANY

A

M

M

O

**vandenEnde
FOUNDATION**

PIETER HOUBOLT
FONDS

PARTICULIEREN

NATIONALE OPERA & BALLET FONDS
Vrienden en Geefkringleden van Het Nationale
Ballet, Patrons en Young Patrons van
Nationale Opera & Ballet

NO&B BUSINESS LOUNGE LEDEN

Houthoff, ING, Loyens & Loeff, De Nederlandsche
Bank, SPIE Nederland B.V., Snippe Projecten B.V.,
Endymion Amsterdam, Rodriguez B.V., McKinsey
& Company, Höcker Advocaten, 1nergiek, QA
Consulting, Optimix Vermogensbeheer, Quality
Services

PARTNER

Matrix Fitness

STEUN HET NATIONALE BALLET

De Vrienden van Het Nationale Ballet dragen bij aan nieuwe producties, kostuums, decors en de ontwikkeling van dansers, en hebben daarom een streepje voor. Zo zijn Vrienden onder meer welkom bij trainingen, masterclasses en balletreizen. Ook ontvangen ze driemaal per jaar een tijdschrift met achtergrondinformatie over de dansers en het gezelschap.

Hoe steunt u Het Nationale Ballet?

- Word Vriend voor € 50 per jaar
- Word GezinsVriend voor € 80 per jaar
- Word Gouden Vriend voor € 200 per jaar*
en geniet van nog meer voordelen
- Word Geefkringlid vanaf € 1.000 per jaar*
- Tussen 25 en 40 jaar? Word Young Patron
- Neem Het Nationale Ballet op in uw testament

Meer informatie:

Nadja van Deursen

T 020 551 8218

E balletvrienden@operaballet.nl
operaballet.nl/steunballet

Stichting Nationale Opera & Ballet Fonds
rekeningnummer NL20 ABNA 0540179523,
o.v.v. 'Donatie Het Nationale Ballet'

* Door belastingvoordeel krijgt u tot meer dan de helft van uw gift terug van de belastingdienst.

STEUN
OPERA
&
BALLET

NALATEN AAN HET NATIONALE BALLET

De prachtige kostuums uit de droomscène in *Raymonda* zijn mogelijk gemaakt dankzij de gulle nalatenschap van een van onze trouwe bezoekers.

Wilt u meer weten over de mogelijkheden om Het Nationale Ballet op te nemen in uw testament? Ga naar operaballet.nl/nalaten of vraag de brochure aan via balletvrienden@operaballet.nl of 020 551 8218.

COLOFON

Uitgever

Nationale Opera & Ballet, Amsterdam
Ted Brandsen (directeur Het Nationale Ballet)
Stijn Schoonderwoerd (algemeen directeur)

Samenstelling, redactie en teksten

Astrid van Leeuwen, Rosalie Overing, Stan Schreurs, Eline Hadermann, Lune Visser

Vertaling

Susan Pond

Productie

Saskia van Dongen

Grafisch ontwerp

Lesley Moore

Opmaak

Bibi de Bruijn

Fotografie

Milagro Elstak (portret Paul Lewis), Marc Haegeman, Altin Kaftira, Karolina Kuras, Michel Schnater (scènefotos), Altin Kaftira, Rob van Woerkom (repetitiefoto's), Jan Willem Kaldenbach (portretfoto's Het Nationale Ballet), Oliver Look (portret David Dawson), Jussi Puikkonen (portret Christiaan Beumer), Marta Syrko (cover: Maia Makhateli en Young Gyu Choi en p. 87, 88)

Druk

Tuijtel, Hardinxveld Giessendam

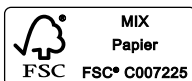
© Copyright 2023

Nationale Opera & Ballet

Waterlooplein 22, 1011 PG Amsterdam

Rechthebbenden die menen aan deze uitgave aanspraken te kunnen ontlenuen, wordt verzocht contact op te nemen met de uitgever. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

operaballet.nl

VOLG ONS OOK ONLINE

Nationale Opera & Ballet
De Nationale Opera
Het Nationale Ballet

@nationaleoperaballet

Nationale Opera & Ballet

Nationale Opera & Ballet

@hetnationaleballet

Bezoek ons online platform op
operaballet.nl/online/ballet voor:

- ▶ streams (online voorstellingen)
- ▶ achtergrondartikelen
- ▶ achter-de-schermen-video's
- ▶ online balletlessen
- ▶ dansvideo's

458.764 VOLGERS IN TOTAAL

BINNENKORT BIJ HET NATIONALE BALLET:

FRIDA

Kleurrijke ode aan een iconisch kunstenaar

8 t/m 25 februari 2024

BINNENKORT BIJ DE NATIONALE OPERA:

Georg Friedrich Händel

AGRIPPINA

—
Politiek machtsspel

13 t/m 28 januari 2024

